משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר מועד

מלאכת שלמה על משנה שקלים

רבי שלמה עדני

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלאכת שלמה על משנה שקלים

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-שקלים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 5
משנה ג 5
משנה ד 6
משנה ה 7
משנה ו 8
משנה ז 9
פרק ב 10
משנה א 10
משנה ב 11
משנה ג 12
משנה ד 13
משנה ה 14
פרק ג 16
משנה א 16
משנה ב 17
משנה ג 19
משנה ד 19
פרק ד 20
משנה א 20
משנה ב 22
משנה ג 23
משנה ד 24
משנה ה 24
משנה ו 25
משנה ז 26
משנה ח 27
משנה ט 28
פרק ה 29
משנה א 29
משנה ב 31
משנה ג 32
משנה ד 32
משנה ה 33
משנה ו 33
פרק ו 33
משנה א 33
משנה ב 33
משנה ג 34
משנה ד 35
משנה ה 37
משנה ו 38
פרק ז 38
משנה א 38
משנה ב 39
משנה ג 40
משנה ד 41
משנה ה 41
משנה ו 41
משנה ז 42
פרק ח 43
משנה א 43
משנה ב 44
משנה ג 44
משנה ד 45
משנה ה 45
משנה ו 47
משנה ז 48
משנה ח 49

פרק א

משנה א

באחד באדר משמיעין על השקלים. בפסיקתא רבתי למה מתחילין לגבות מאדר עד ניסן כדי שלא לדחוק את ישראל היו מחזירין מר"ח אדר ונגבין בניסן זהו ארח ישרים סלולה ע"כ. ואיתא ביד בפ"א דהלכות שקלים סי' ט' וברפ"ד דהלכות סוטה וברפ"ח דהלכות ערכין ובפ' שני דהלכות כלאים מסי' ט"ו עד סוף הפרק וסי' ב' בכלל ובמגילה פ"ק דף י"ג מייתי לה. ובפ' בני העיר (מגילה דף כ"ט) מוקמי' מתני' אפי' כרשב"ג דאמר שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שתי שבתות דכיון דאמרי' בסמוך בחמשה עשר בו שלחנות יושבין משום שלחנות קדמינן וקרינן ט"ו ימים קודם וכפשטה אתיא מתני' כרבנן שהרי שלשים יום קודם ר"ח ניסן הם משמיעין כמו ששואלין בהלכות הפסח שלשים יום קודם הפסח. וכבר כתבתי שם במ"ק סי' ב' בארך מה שיש להקשות אמתני' מההיא דיוצאין אף על הכלאים דקתני התם בפ"ק ע"ש ואיתא בתוס' פ' האיש מקדש דף ע"ד:

בחמשה עשר בו קורין את המגלה. ירוש' ר' הונא ורב בשם ר' חייא רבה הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה ואפי' כרכין ומתני' דקתני בט"ו בו קורין את המגילה לא בא אלא ללמדך דמצות הנוהגות בשני נוהגות בראשון דס"ל כר' אלעזר ב"ר יוסי דאמר בפ"ק דמגלה דקורין את המגלה באדר הראשון דאין מעבירין על המצות ולדידיה מתני' באדר הראשון עסיקי':

ואת הרחובות. רש"י ז"ל גריס התם במועד קטן ואת הרחבות ופי' רחבה שאחורי הבתים ששם מטיילין ילדים וילדות והכא גרסי' בכל הספרים ואת הרחובות והם שווקים של ר"ה וב"ד שולחים ומתקנים להם:

ועושין כל צרכי הרבים. פי' ר"ע ז"ל כגון דיני נפשות ודיני ממונות וכו' (הגהה לשון הר"ם ז"ל כל אלו הדברים לא שייכי אלא בחול המועד ואע"פ שהרמב"ם ז"ל פירשם בכאן אין כונתו אלא לפרש צרכי רבים מה הן והם לענין חול המועד וכן בחבורו לא הביאם אלא בחול המועד ולא בהלכות שקלים ע"כ). כך פירשו בירוש' אמנם בבבלי פ"ק דמ"ק דף ה' מפ' לאתויי הא דתניא יוצאין לקווץ את הדרכים ולתקן את הרחובות ואת האיסטרטיות ולמוד את המקואות וכו' ונלע"ד דהה"נ דמודה בכל הני דמפ' בירוש' אלא דנקט לאתויי הני דתניא בברייתא דדמו להנהו דמתנייא במתני' דמידי דקרקע נינהו כמו שכתוב בתוספת יום טוב שם אי נמי כיון דתנא תרי זימני ועושין כל צרכי הרבים חד לאתויי הנהו דהתם וחד לאתויי דיני ממונות וכו':

ומציינין על הקברות. בירוש' מפיק לה מקרא דכתיב וטמא טמא יקרא כדי שתהא הטומאה קוראה לך בפיה והיא אומרת לך פרוש ר' אילא בשם ר' שמואל בר נחמן דכתיב ועברו העוברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון עצם מכאן שמציינין על העצמות. אדם מכאן שמציינין על השדרה ועל הגולגולת. ובנה מכאן שמציינין ע"ג אבן קבועה שאם אתה אומר על אבן מטולטלת אף היא הולכת ומטמאה במקום אחר. אצלו אל מקום טהרה. ציון מכאן לציון:

ויוצאין אף על הכלאים. כתב החכם הר"ר שלמה שיריליו ז"ל דהכי איתא בכל הספרים וה"פ משום דה"א דבט"ו דינא הוא דיצאו על צרכי רבים וכל הני דאמרן משום דקדרה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא וצריך לזרוזינהו אבל כלאים דכל חד שדהו רמיא עליה ס"ד דבהיכר זה דחד באדר סגי להו ולא צריך לב"ד לבקורי השדות בט"ו קמ"ל דיוצאין ומש"ה תני אף א"נ דקאי אסיפא דקתני בט"ו יושבין שלחנות וההיא ודאי דשלוחי ב"ד יושבין עם השלחנים וה"א גבי אפוקי ממונא הוא דנפקי אבל כלאים דכל חד שדהו רמיא עליה וכולי' עכ"ל ז"ל:

משנה ב

א"ר יהודה בראשונה וכו'. ר' יהודה מפ' למילתיה דת"ק והכי איתא בפ"ק דמ"ק. והתם בריש ההוא פירקא מפרש דלא היו מפקירין אא"כ מצאו בה אחד מכ"ד ממין אחר כדמפורש ברפ"ב דכלאים ע"כ ובטור חושן משפט סוף סימן רע"ג:

משנה ג

בחמשה עשר בו. בט"ו באדר ומייתי לה בפ' בני העיר (מגילה דף כ"ט.) ואית דגרסי בו ביום כך נראה ממשנת הר"מ דילונזאנו ז"ל ושוב דקדקתי ונראה שאינו אלא שהוא ז"ל הקשה דהיל"ל בו ביום:

שלחנות. שלחן שם לשלחן שלפני השלחנים שמקבל עליו המעות וכך קורין החלפני שלחני בכל המשנה הרמב"ם ז"ל. אבל בפ"א דשקלים לשונו שם בט"ו בו ישבו השלחניים בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת ע"כ:

התחילו למשכן. ובילקוט פרשת כי תשא משלו משל למה"ד לאחד שעלתה לו מכה ברגלו והיה הרופא כופתו ומחתך ברגלו בשביל לרפאותו אף כך אמר הקב"ה יתמשכנו ישראל על שקליהם כדי שיהו קרבנות הצבור קרבין מהם מפני שקרבנות צבור מרצין ומכפרין בין ישראל לאביהן שבשמים ע"כ:

שלחנות היו יושבין בירוש' בסוף פירקין איכא מ"ד דנותנין לשלחנים קולבונות בשכרם:

לוים וישראלים דלא כבן בוכרי דבסמוך דלדידיה אפי' לוים פטורין כמו שנכתוב בס"ד:

שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק בין קודם י"ג בין אחר י"ג דכיון שהתחיל לחנכו באותה מצוה שוב אינו נפטר. ונראה לי דאפי' התחיל אביו ליתן ושוב לא רצה ליתן אין ממשכנין אותו בין קודם שהגיע לשתי שערות בין אחר שהגיע הר"ש שירליו ז"ל וביד פ"א דהלכו' שקלים סי' ז' ח' וסוף הפרק:

משנה ד

א"ר יהודה העיד בן בוכרי בספרים אחרים מצאתי בן כוברי וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל גם בקצת ספרים של תלמוד ירוש' מצאתי בן בוכריין ובערוך מצאתי בן כובדי בדלית ובהקדמת הרמב"ם ז"ל לסדר זרעים מצאתי ר' אלעאי בן כוברי ובמנחות פ' הקומץ רבה (מנחות דף כ"א) מייתי לה וכתבו שם תוס' ז"ל שהכהנים דורשים את המקרא הזה לעצמן משמע דריב"ז לא יהיה כהן והא דתניא בספרי גבי פרה שאמר ריב"ז לתלמידיו מה שעשו ושרתו ידי שכחתי לאו דהוא עצמו עשה אלא כלומר על פי הוראתו עשו והא דמסקי' התם ויש אומרים הלל היה אלא שלא היה יכול לומר מה שעשו ושרתו ידי היינו טעמא לפי שלא שרפו פרה בימיו ע"כ:

ובמה שכתב ר"ע ז"ל כל כהן שאינו שוקל חוטא וקרא דכל העובר וכו' תוס' חיצוניות תרצו שם עוד דעל הפקודים ר"ל עם הפקודים ועל ר"ל כמו אצל כמו ועליו מטה מנשה ולבן בוכרי אפי' לוים פטורין כמו כהנים מדכתיב כל העובר על הפקודים ושבט לוי לא נפקד ע"כ גם שם פ' התכלת (מנחות דף מ"ו) מייתי לה וגם בפ"ק דערכין דף ד' ופי' הרמב"ם ז"ל לפיכך אם רצו לתת שקליהם מותר כמו שהעיד עליו בן בוכרי ע"כ אבל שם ביד פסק כדברי ר"ע ז"ל: וצ"ע כיצד קתני במתני' אמר לו ר' יותנן בן זכאי דמשמע שהיה בזמנו והלא ר' אלעאי אביו של ר' יהודה היה תלמידו של ר' אליעזר כדמוכח במתני' דס"פ שני דעירובין גם במנחות פ' הקומץ רבה (מנחות דף י"ח) ור' אליעזר הוא תלמידו של ר' יוחנן בן זכאי כמו ששנינו באבות פרק שני והרמב"ם ז"ל נראה דגריס אמר ריב"ז: אח"כ מצאתי שכתב החכם הר"ש שירליו ז"ל א"ל ריב"ז לבן בוכרי וליכא למימר א"ל לר' יהודה דהא ריב"ז קדים מיניה טובא ע"כ: וכיוצא בזה כתב רש"י ז"ל בפ' בתרא דר"ה דף ל' על משנת א"ר יהודה והלא מן התורה הוא אסור וכ' דבפ' ר' ישמעאל דמנחות: ובירוש' כך משיבין חכמים לר' יהודה מנחת יחיד קריבה כליל ואין מנחת צבור קריבה כליל ומכיון שנמסרה לצבור כמי שהיא נדבת צבור. כתיב כל העובר על הפקודים ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר כל דעבר על ימא יתן ואוחרן אמר כל דעבר על פקודייא יתן מ"ד דעבר על ימא מסייע לריב"ז מ"ד כל דעבר על פקודייא מסייע לבן בוכרי:

משנה ה

אע"פ שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אבל אם שקלו מקבלין מידם. ביד שם שם פ"א סי' ז' וסוף הפרק ובפ"ג דהל' מעשה הקרבנות סי' ב'. כתב הר"ש שיריליו ז"ל דבירוש' דייק דבמתני' קתני דאם שקלו קטנים מקבלים ושמעינן מינה הא ליתבע אין תובעין וברישא קתני דאין ממשכנין הא ליתבע תובעין ומשני כאן בשהביא שתי שערות ומש"ה תובעין עד עשרים ומשם ואילך ממשכנין וסיפא דלא הביא ומש"ה אין תובעין ונשים ועבדים נמי דוקא עד שיביאו שתי שערות אין תובעי' אבל משהביאו תובעין לעולם דכופר נפש הוא ואין ממשכינן דאיש כתי' ועבדי' נמי גמירי לה לה ומסקנת השמועה דבאיש איכא שלשה חילוקין עד שיביא שתי שערות אפי' תביעה ליכא ואם שקל מקבלין משהביא שתי שערו' עד עשרי' תביעה הוא דאיכא ימשכון ליכא מכאן ואילך משכון נמי איכא. ואני תמה על הרמב"ם ז"ל בהלכות שקלים שלא כתב החלקים הללו והרא"ש ז"ל כתבם ובנשים ובעבדים שני חלוקים איכא עד שיביא שתי שערות אפי' תביעה ליכא ואם שקלו מקבלין מהן ומשהביאו שתי שערות ולעולם תביעה הוא דאיכא ותו לא ואע"ג דשקלים מ"ע שהזמן גרמה היא מ"מ תביעה איכא דכסף הכפורים נינהו וכולהו בעי כפרה עכ"ל ז"ל:

הנכרי והכותי ששקלו. בירוש' משמע דר' אלעזר לא הוה גריס במתני' הנכרי והכותי אלא הגוים ששקלו בלבד ואע"ג דבסיפא קתני ואין מקבלין מידם קיני זבין וכו' ולא שייך זיבה בגוים מן התורה סיפא תני בדשייך ולא קאי אמאי דתני ברישא: ופי הרמב"ם ז"ל אמרו אין מקבלין מידם קני זבין וקני זבות וקני יולדות ר"ל מיד הכותים אבל הגוים אינם יודעים בזה ואינם טורחין בהן לעולם ולפיכך אמרו סיפא בכותי מקבלין מהן חטאות ואשמות לשי שהוא כיון שנתכוון בכפרה אולי ישוב אבל הגוים אין מקבלין מהן חטאות ואשמות לפי שאינו נידר ונידב ע"כ. משמע שהיה גורס חטאות ואשמות מקבלין מידן ולא היה גורס לא מלת אבל ולא מלות נדרים ונדבות ואפשר להיות שמלח אבל בלבד הוא שלא היה גורס כמו שכתוב בתוס' י"ט ומ"מ אין הכרח כלל ממה שכתב רפ"ג דהלכות מעשה הקרבנות לגרסא זו: וכתב החכם הר"מ דילונזאנו ז"ל נכ"י והרמב"ם ז"ל גרסי' חטאות ואשמות מקבלין מידם ול"ג נדרים ונדבות ובבבלי וירוש' ונ"א כ"י גרסי' וחטאות ואשמות בהדי ואין מקבלין ול"ג מקבלין מידן נדרים ונדבות. וק"ל על הרמב"ם ז"ל מ"ש קנין מחטאות ואשמות והא קרא בכותים כתיב לכן נראה גירסת הירוש' והבבלי וגרסא שבדפוס נראה משובח משלשתן והיה ראוי אבל מקבלין או ומקבלין בוא"ו ע"כ: וז"ל הר"ס ז"ל נ"א חטאות ואשמות מקבלין מידם זה הכלל וכו' והיא גירסת הרמב"ם ז"ל

ולפי זה הכלל אתאן לנכרי ע"כ: והחכם ה"ר יהוסף אשכנזי ז"ל כתב חטאות ואשמות מקבלין מידם זה הכלל כל שהוא נידר וכו' כן מצאתי הגירסא בכל הספרים וצ"ל לפי זו הגירסא דהכי קאמ' אין מקבלין מידם קינים וכו' אבל חטאות ואשמות מקבלין וצ"ע ובס"א מצאתי חטאות ואשמות אין מקבלין מידם ונמחק אין מקבלין מידם ודוק ע"כ:

בפי' רעז"ל צריך להגיה כדכתי' אשר יקריבו לה' לעולה שלמים מנין וכו':

עוד בפי' רעז"ל וכן הוא מפורש ע"י עזרא כשרצו הכותים וכו' אמר המלקט הם צרי יהודה ובנימין המוזכרים בעזרא ספר ראשון:

וכן הוא מפורש ע"י עזרא. קשיא לי מאי מייתי ראיה משם לכלל שנתן אדרבא משם מוכח דאפי' דבר נידר ונידב אין מקבלין מידם דהא בדק הבית דבר הנידר ונידב היא ואעפ"כ לא קבלו מהם וכן פסק ההלכה פ"א דהלכות ערכין סי' י"א ובפ"ח דהלכות מ"ע סי' ח'. ונלע"ד דה"ק וכן הוא מפורש ע"י עזרא שאין מקבלין לבדק הבית או לחומת ירושלם דוקא משום דאין להם חלק בירושלם ובבית הא בשאר נדרים ונדבות מקבלין מהם דאיתרבו מאיש איש ובהכי ניחא נמי דלא קשו קראי אהדדי:

שנאמר לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו. כך צ"ל במשנה: ומה שכתב רעז"ל ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם זהו פסוק אחר בספר נחמיה:

משנה ו

ואלו שחייבין בקולבון וכו' רפ"ג דהלכות שקלים וסי' ב' ו':

לוים וכו'. סתמא כריב"ז:

אבל לא כהנים ולא נשים. דכיון דאין ממשכנין לכהנים כמו לנשים כי היכי דנשים פטירי הכי נמי כהנים הר"ש שיריליו ז"ל:

השוקל ע"י אשה וע"י קטן וע"י עבד וע"י כהן פטור. כך כתב לשון המשנה החכם הר"ש שיריליו ז"ל: ופי' דהא קמ"ל דאע"ג דבהלואה הוא דיהיב להו ולימא כיון דהתחיל במצוה אומרים לו מרוק וליחייב בקולבון קמ"ל דמיפטר דלא עדיף מכי יהיב כהן או עבד גופיה שקל להקדש: ואית דל"ג אלא אבל לא נשים ומדלגים מלת כהנים וכן נמי לא גרסי מלת הכהן כלל ועיקר אלא השוקל ע"י אשה וכו': אבל מכ"מ שם רפ"ג משמע דגריס השוקל על יד הכהן על יד אשה וכו' אבל על מלת כהנים כתב דאית דגרסי לה ואית דל"ג לה. וכן ג"כ ה"ר יהוסף ז"ל מחקה:

ואם שקל על ידו וע"י חברו חייב בקולבון א'. כתוב בתוספת יום טוב פי' הר"ב וכו' אבל הר"ש שיריליו ז"ל כתב ה"ג ואם שוקל על ידו של חברו חייב שני קולבונות והרמב"ם והרא"ש ז"ל גרסי דאם שוקל על ידו ועל יד חברו חייב בקולבון א' ר"מ אומר שני

קולבונות ופירשו דמיירי שנתן סלע שלם עליו ועל חברו רבנן סברי כיון דלא נתן שקל חייב קולבון א' ואם נתן שקל פטור ור"מ סבר דאף אם נתן שקל חייב ועתה שלא נתן מטבע שאמרה תורה חייב הכרע עליו ועל חברו. וקשה לגרסתם דבירוש' אמרי' דמתני' ר"מ היא משמע דסתם לן תנא כר"מ ועוד לפירוש דידהו כששקלו שני אנשים סלע א' אין חייבין אלא קולבון א' דקיי"ל כרבנן. ול"נ דחייבין ב' קולבונות דכל חצי סלע חייב להכריע להקדש וכן כתב רש"י ז"ל במסכת חולין בפ"ק ובבכורות והכי ס"ל בירוש' בפירקין וכי תנן לקמן דכי חלקו חייבין בקולבון בקולבון שני קאמר כמו שאפרש לקמן על הירוש' בעה"י. והנוסחא שכתבתי למעלה מצאתי בספר ישן מאד שנכתב בשנת חמשת אלפים ושבעים והיא העיקר וה"פ אם נתן שקל על חברו חייב שני קולבונות דר"מ ס"ל דקולבון חייב מן התורה כדיליף וחד שדו ליה רבנן להכרע דאפי' בהדיוט איכא הכרע כדאמרי' צדק משלך ותן לו וכ"ש להקדש עכ"ל ז"ל: ומ"מ כולהו פירשו דבהלואה מיירי וטעמא הוי דאי בנותן לו במתנה הא קתני בסמוך השוקל על יד עני על יד שכנו וכו' פטור: והילך לשון הירוש' תני אלו חייבי' בקולבון קולבון א' ר"מ אומר שני קולבונות מתניתא דר"מ היא דר"מ אמר כשם ששקלו תורה כך קולבונו תורה דא"ר מאיר מין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה ואמר לו זה יתנו כזה יתנו:

הנותן סלע ונטל שקל. תוס' פ' אלמנה ניזונית דף צ"ט. ר' אלעזר אמר כולה דר"מ היא אחד שקל שהוא נותן ואחד שקל שהוא נוטל ורב אמר כדברי הכל היא דאי כר"מ שלשה חייב אחד שקל שהוא נוטל ואחד שקל שהוא נותן ואחד לדבר תורה דעתיה דרב שלשה קולבונות הם אתא ר' ירמיה ורב שמואל בר רב יצחק בשם רב שלשה קולבונות הם ע"כ:

משנה ז

השוקל ע"י עני וכו'. עד האחין והשותפי' וכו'. הרמב"ם ז"ל גריס והשותפין בויו וכן ג"כ שם ביד סימן ג' ד' הגרסא והשותפין בויו והראב"ד ז"ל השיגו שם ומגדל עוז הביא כמה ראיות להעמיד ולהחזיק דברי הרמ"בם ז"ל: אכן בירוש' ובהרא"ש לא גרסי' ו':

האחין והשותפין פ' משילין (ביצה ד' ל"ט:)

כמה הוא קולבון וכו'. פ' עשרון דף ק"ק בריית' תניא להיכן קולבון זה הולך לשקלים פי' לתרומת הלשכה עם שאר השקלים דברי ר"מ ר' אלעזר אומר לנדבה פי' לשופרות לקייץ המזבח: והכא בירושלמי מסיים בה ר"ש שזורי אומר רקועי זהב צפוי לבית קדש הקדשים בן עזאי אומר שלחנים היו נוטלין אותן בשכרן ויש אומרים להוצאת דרכים עד כאן:

וחכמים אומרים חֲצִי. גרסי החי"ת בציר"י מפני שהוא מוכרת דלא אשכחן חֲצִי בפת"ח מבלי סמיכות במקרא רק בפסוק אחד והוא ותני את החצי לאחת ואת החצי לאחת:

פרק ב

משנה א

מצטרפין וכו'. ביד ר"פ שני דהלכ' שקלים וסי' ד' ובפ"ג סי' ח' ט':

לדרכונות בכאף צ"ל: וכתב הרמב"ם ז"ל שם פ"א שהדרכון משקלו שני סלעים וכן בפירוש וכן פי' ג"כ רעז"ל לקמן סימן ד' וכן כתב הרא"ש ז"ל כמו שאכתוב שם. ובבכורות פ' יש בכור (בכורות דף נ"א) מייתי לה ואמרי' התם לדרכונות דוקא יכולין להחליפן ולא לשאר זהב שאינו טבוע וכתב רש"י ז"ל ובמסכת שקלים מפ' טעמא שמא תיזול מרגלית וכו' וה"ה לכל שוה כסף שמא יזול ונמצא מפסיד אבל טיבעא לא זייל עכ"ל ז"ל. והיינו דתנן התם נפדין בכסף ובשוה כסף חוץ מן השקלים.

בפי' ר"ע ז"ל דכתיב ביהוידע ויעשו ארון אחד ויתנוה ובשער בית ה' כך צ"ל ופסוק הוא בדברי הימים. ומה שכתב ז"ל ויקב חור בדלתו הוא פסוק אחר במלכים:

בני העיר וכו' אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברים וכו'. כצ"ל ומצאתי שנקד החכם הר"מ הנז' ז"ל נִתְרְמה התי"ו והרי"ש שניהם בשב"א. וכן במתני' דלקמן וכן ג"כ נקד מלת נִמְצְאו בשני שבאים וכן ג"כ נקד מלת מִמְעוֹת הקדש דבמתני' דבסמוך בשב"א מפני שהיא סמוכה: וה"ר יהוסף ז"ל מחק מלת ממעות והגיה מן ההקדש: וביומא פ' שני שעירי (יומא דף ס"ה) מייתי לה והתם מסיים בה ר' יהודה אומר עולין לשנה הבאה ואפשר שאותה היא תוספתא. ואיתה בתוס' פ' שני דייני דף ק"ח:

ומה שכתב ר"ע ז"ל שבועה זו תקנת חכמים היא הכי מתרץ ר' יוחנן בירושלמי: ובבבלי במציעא פ' הזהב (בבא מציעא דף נ"ח) מוקי לה ר' יוחנן כר"ש דאית ליה פ' שבועת הדיינים קדשים שחייב באחריותן נשבעין עליהם ופרכינן עליה התינח עד שלא נתרמה התרומה אבל משנתרמה התרומה קדשי' שאינו חייב באחריותן נינהו דתניא תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות אלא א"ר אלעזר שבועה זו תקנת חכמים היא כדי שלא יהו בני אדם מזלזלין בהקדשות אבל מדאורייתא פטור לגמרי דגבי שבועת שומרים כתיב רעהו ולא של הקדש וכדתנן התם:

אלו ואלו שקלים גרסי' אכן ה"ר יהוסף ז"ל כתב ברוב הספרים מצאתי שוקלים והפי' הוי כאילו אמר אם נמצאו וכו' שוקלין אלו ואלו כלומ' נותנים אלו ואלו לשקלים עכ"ל ז"ל:

משנה ב

הנותן שקל לחבירו וכו' ביד פ"ג דהל' שקלים סי' י' י"א ובפ' ששי דהלכות מעילה סי' י"ב י"ג וכתב החכם ה"ר שלמה שיריליו ז"ל ה"ג וכן נמצא בספר ישן הנותן שקלו לחברו לשקול על ידו ושקלו ע"י עצמו אם נתרמה התרומה מעל השוקל שקלו ממעות הקדש אם נתרמה התרומה מעל ולא גרסי' בגמ' דבני מערבא כגרסת הספרים דגרסי בסיפא וקרבה הבהמה ואין לתמוה במה שכתוב בסדרי המשנה שלנו וקרבה הבהמה ולא כן בירושלמי דהא בבמה דוכתי אשכחן הכי וקשיא לי דהני תרתי בהבי וכולה חדא היא ודמיין אהדדי דהא כי הפריש שקלו ראובן מיד קדוש כדאמרי' וכו' א"כ כי שקלו שמעון לעצמו גזלו מן ההקדש דהא לקמן תנן מותר שקלים חולין הא שקלים עצמן קדש ואין רשאי לשנותם וליהנות מהם וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ' ששי דהלכו' מעילה וז"ל הפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו בין הוא בין חברו מעל ע"כ וא"כ תרי באבי למאי איצטריכו. ונ"ל דצריכי דאי תני שוקל שקלו של חברו ושקלו ע"י עצמו ה"א בההיא מעל כי נתרמה משום דגבי שקל דשולק יד בהקדש חברו הוא אבל סיפא הקדש דידיה הוא ואין כאן שולח יד ועוד אי סברי ב"ד דההוא גברא לא שקיל שקלי מיניה משכונא מש"ה מעל דמזיק לחבריה טפי אבל גבי מעות הקדש אע"ג דנהנה דלא שקלי מיניה משכונא אימא לא ואי תני שוקל מעות הקדש ה"א בההיא משום דעומד ומוקדש הוא לקדושה אחרונה משנה מקדושה לקדושה הוא אבל שקלו של חברו דלקדושה דיהביה ראובן יהביה נמי האי גברא וכיון דחדא קדושה היא אימא לא צריכא. ומאן דגריס בסיפא וקרבה הבהמה אית ליה למיגרס נמי ברישא והיינו תנא דבי רבי דבירוש' וכן מצאתי גרסא דגריס הכי בתרוייהו קרבה הבהמה א"נ תנא סיפא לגלויי רישא וה"פ דמתני' לשקול על ידו בשבילו ושקלו ע"י עצמו. ובגמ' ירוש' פריך דכי שקל ע"י עצמו מאי הוי דהא כי יהיב להו לגזברים סתמא יהיב להו ולא קאמר להו בשבילי אני נותן דאין לך אדם שפורע שקלו שיאמר בשבילי אני נותן וכיון דהך שקל של חברו הוה אע"ג דיהביה מדעתא דנפשיה כיון דסתמא יהיב ליה שקל בחזקת בעליו הוא דלגבי הקדש דברים שבלב אינם דברים ומשני ליה כגון דהאי דיהיב איניש מסויים של בית ר"ג כדמפ' התם:

אם נתרמה התרומה מעל. אם כששקלו זה ע"י עצמו נתרמה התרומה מעל מיד ואע"ג דהדר שילם שקלו דשני:

מִמְעוֹת הקדש. מִמְעוֹת בדק הבית אם נתרמה התרומה מעל ואע"ג דהדר שילם שקלו והרא"ש ז"ל גריס בסיפא ונתקרבה הבהמה ולא היה בספרו כתוב ברישא ופירש דקאי נמי ארישא והיינו טעמא שאע"פ שנהנה כבר אינו מועל עד שנעשה כל מצות הקדש

דהיינו נתקרבה. ותניא פ' הנהנה במסכת מעילה מנין המוציא מקדש לקדש כגון לקח קני זבין ושקל שקלו או הביא חטאתו ואשמו ממטות של הקדש כיון שהביא מעל דברי ר"ש ר' יהודה אומר עד שיזרק הדם ת"ל למעול מעל ריבה ומתני' דהכא ר' יהודה וסבר ר' יהודה כיון דמקדש לקדש קמשני לא איתרבי למעילה אלא אחר שנעשה כל מצות הקדש שני אלו דבריו ז"ל. ומה שכתב דקאי נמי אירישא יפה פירש דכולה חדא ותנא סיפא לגלויי רישא כדפרישית לעיל אבל מה שכתב ומתני' דהכא ר' יהודה היא ולא ר"ש קשה לי בגווה טובא דהא כיון דנתרמה התרומה על כל שקל ושקל חלק כל ישראל יש ואין בשום שקל של שום אדם שום מרות בו דהא תורמין על כל ישראל כולן וא"כ מה לי קרבה הבהמה או לא קרבה והא אין כאן תוספת ומגרעת בהקרבת הבהמה דהאי שקל ששקל ראובן ושקלו שמעון לעצמו ועוד קשה דקאמ' מאן דתנא נתקרבה כר' יהודה ולא כר"ש ובירוש' אמרי' דמאן דתני נתקרבה הבהמה ר"ש הוא ועוד דלדעתו מאן דתני נתקרבה הבהמה לענין דינא קפיד ובלאו הכי לא מעל ובירוש' אמרי' דלא תני ליה אלא משום דכהנים זריזין הן. וע"ק דהא ר"ל וכולי' ועוד דלשון אם נתרמה לא משמע הכי וה"ל למיתני לא מעל עד שיתרמו תרומה ועוד למה להו בירוש' למימר טעמ' משום משכון הא זרקו עליו דם ומעל לר' יהודה הלכך מכל אילין לא סליק לן האי פירושא ואין לנו לפרש אלא על דרך הירוש' והראב"ד ז"ל בפי' ת"כ נמי היה גורס נתקרבה הבהמה בסיפא ולא ברישא ומפ' וכו' ודבריו רחוקים ודחוקים ועוד שעושה גמרא מעצמו עכ"ל ז"ל בקיצור כל מאי דאפשר:

מדמי מעשר שני. ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ממעשר שני ומחק מלת מדמי:

משנה ג

המכנס מעות וכו'. ירושלמי דנזיר פ' ב"ש וביד שם פ"ג סי' י"ג ובפי"ד דהל' מעשה הקרבנות סי' ח' ובפ"ה דהלכות פסולי המוקדשין סי' ז':

שאביא מהן שקלי כצ"ל.

אלו לחטאתי כצ"ל.

שאביא מהן חטאתי כצ"ל. וכתב שם הרמב"ם ז"ל אביא מהן חטאתי המותר חולין וכן יראה לי שהדבר קל וחומר בשאר הקרבנות שהמותר חולין ע"כ והראב"ד ז"ל השיגו ומהרי"ק ז"ל טען בעדו שם עיין עליו:

משנה ד

אר"ש מה בין שקלים לחטאת אלא שהשקלים יש להם קצבה ולחטאת אין לה קצבה כך צ"ל. ואיתה שם בירוש' ר' יהודה אומר אף לשקלים אין להם קצבה. כתב הרש"ש ז"ל ר' יהודה מהדר לתרוצי טעמא דבית שמאי:

היו שוקלין דדכונות. מטבע של זהב הוא ונותנין בשביל מצות השקל דרכון ומשמע בירוש' ששוה שני סלעים וכן פי' הרמב"ם והרא"ש והטעם מפני שהיו עניים ומועטין היו נותנין דרכון בשביל מחצית השקל והרמב"ן ז"ל כתב מפני שהיה בדק הבית צריך להוצאות מרובות:

חזרו לשקול סלעים. שנתרבו יותר ולא היו צריכין לתת שני שקלים ודי בסלע לכל אחד:

חזרו לשקול דינרין. מפ' בירוש' פלגו סלע ונתנו כדינן מחצית השקל כל אחד ואחד:

בקשו לשקול דינרין. מפ' בירוש' דלא קבלו מהן ולהכי תנן ובקשו:

יד כולן שוה. וכו' כתב הרמב"ן ז"ל שיכול הצבור להוסיף וליתן יותר מתצי סלע ובלבד שתהא יד כולן שוה בו דכי אזהר רחמנא לא ירבה היינו ליחידי שלא ירבה ומ"מ אין אדם רשאי לפחות וליתן פחות מחצי סלע בין יחיד בין מרובין כי אין כופר פחות מכן כדכתיב זה יתנו וגו' ע"כ. ומ"ש שיכול הצבור להוסיף יותר מחצי סלע הוא מוכרח דהא תנן דהיו שוקלין דרכונות דשוה שני סלעים והכי תנן נמי דשקלו סלעים ואם כן נקטינן שאין אזהרת לא ירבה אלא ליחיד וה"נ אזהרת והדל לא ימעיט הוא ליחיד ולא לצבור דתרוייהו איתקוש להדדי וכי אמרי' בירוש' דלא קבלו מהן לאו משום דאין כופר נפש פחות מכאן אלא משום קרא דוהעמדנו עלינו מצות לתת שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו ותקנתא דעזרא ובית דינו היא ומשום כבוד בלבד דאפי' קרא דולא ימעיט ליחידים הוא דאזהר עכ"ל ז"ל: ובירוש' מיישב דקרא דעזרא דנקט שלישית השקל ולא כתב מחצית השקל לאשמועי' שאדם חייב באחריות שקלו כל זמן שלא נתרמה תרומה שלישית לקנות ממנו קרבנות לצבור אבל לבתר הכי לשיירי הלשכה אזיל לחומת העיר וה"ק קרא לתת עלינו חוב לפרוע השקל כל זמן שתורמין הלשכה שלישית השקלים ואפי' נתן ונאנס חוזר ונותן אבל אחר התרומה לא מיחייב תו כדאמרי' בירוש' לעיל דתקלין עתיקין אם נאנסו אין שוקלין אחרים תחתיהן ואיכא מאן דמפ' התם דבא להשמיענו דמצות השקל בשלישות דהיינו למלאת הקופות שלש פעמים בשנה ובשלש קופות ובכל קופה ג' סאין ושלישית ר"ל שלישות ושקל דכתי' מחצית השקל קאמר וקרי ליה שקל כלשון המשנה תנו שקל לבני וביד פ"א דהלכות שקלים סי' ה' ו':

משנה ה

מותר שקלים חולין מנחות פ' בתרא דף ק"ח:

מותר עשירית האיפה. דמנחת חוטא של ישראל אבל עשירית האיפה דכ"ג פליגי אמוראי בירוש' והתם נמי במנחות דאיכא מ"ד דמותרה ירקב:

מותר קני זבין כו' חטאות ואשמות חטאות יליף לה בת"כ פ' י"ז פיס' ג' [סי' שכ"א] בפ' שמיעת קול מדכתיב באותה פ' והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן כשבה לחטאת ותניא התם נאמר כאן אשמו ונאמר להלן אשמו מה אשמו האמור להלן מותרו נדבה אף אשמו האמור כאן מותרו נדבה ופי' הראב"ד ז"ל נאמר להלן באשם מעילות אשמו מה להלן מותרו נדבה דילפי' מאשם תלוי דכתיב בי' לאשם אל הכהן וכתיב אשם אשם לה' ודרשינן ביה כל שבא משום אשמו מותרו עולת נדבה בשר לשם ועורות לכהן נמצאו שני כתובין קיימין אשם לה' ואשם לכהנים וילפינן חטאת ואשם בג"ש דאשמו אשמו ואשמות באשם תלוי כתיבא דרשא ויהוידע הכהן דריש לה כדתנן לקמן פי"ג שופרות: ובגמ' משמע דמותר אשם קרב עולה דוקא מן האלים בלבד:

קני זבין כולהו יליף בת"כ בפ' אשם תלוי מיתורא דאשם אשם לה': (הגהה זה הכלל כל שהוא משום חטא ומשום אשמה נ"א משום חטאת ומשום אשם נ"א לשם חטאת ולשם בלמ"ד):

זה הכלל בת"כ פרשה כ"א בפרשת שמיעת הקול משמע דאתא לרבויי אשמו של מצורע אע"ג דלא בא על חטא אלא להכשיר ידיו לבהונות והכי אמרינן פ' הרי עלי עשרון דהא דתנן פי"ג שופרות ששה לנדבה חדא מינייהו כנגד אשמו של מצורע דמותרו לנדבה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' שני דהלכות שקלים והכי איתא בתוספתא:

מותר עולה לעולה מותר מנחה למנחה ישמרם עד הבאת מנחה אחרת וכל הני מיירי כגון דאמר אלו לעולתו או למנחתו אבל אמר אביא מהן מותרן חולין ולהכי תני להו בהדי קני זבין וחטאות לומר דדמיין להדדי דכי היכי דחטאות ואשמות דוקא דקאמר אלו כדאמרינן לעיל בפירקין הכי נמי הני דסיפא וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"ה דהלכות פסולי המוקדשין ואין דעת הראב"ד ז"ל כן בהשגות ואין נראין דבריו:

מותר שלמים וכו' נקוט האי כללא בידך דבר הבא לנדבה לאותו דבר עצמו ודבר הבא לחובה לעולת נדבה חוץ מפסח כדתנן במתני' מותר פסח לשלמים בין הפריש מעות ונותר מהן בין הפריש פסח ואבד והקריב אחר תחתיו ואח"כ נמצא קרב שלמים וחזה ושוק ניתן לכהנים אבל לגבי זמנן הוו כפסח וזמנן ליום ולילה והכי איתא בפסחים פרק

האשה ובתוספתא דזבחים פ"ח וה"ה אם נתערבו שלמים בפסח דזמנן ליום ולילה וחזה ושוק ניתן לכהנים ובירוש' מפ' דדוקא בן שנה וזכר מן הצאן ובכל הני דמי לפסח:

מותר נזירים לנזירים גבי מעות לקרבנות נזירים כההוא עובדא דשמעון בן שטח כדאיתא בבראשית רבה בפ' מקץ:

מותר נזיר לנדבה כגון דאמר לנזיר זה לנדבה בירושלמי מפ' דהלכתא גמירי לה והאי מותר דהוי נדבה היינו מותר הקרבנות דאילו מותר הלחם בירוש' אמרי' דירקב ובירוש' מפ' אי דוקא קרב חטאתו לבסוף או אפי' שלמים לבסוף:

מותר עניים לעניים כגון שנותר מפרנסתם יתנו לעניים אחרים:

מותר עני לאותו עני כגון דאמר לעני זה הוי לאותו עני והכי איתא בתוספ' בהדיא דתניא התם מותר נזירים לנזירים מותר מצורעים למצורעים אם אמר לנזיר זה למצורע זה מותרו נדבה מותר עניים לעניים מותר שבויין לשבויין אם אמר לעני זה לשבוי זה מותרו שלו ע"כ:

מותר המתים למתים מותר המת ליורשיו ותניא בברייתא ומייתי לה פ' נגמר הדין כיצד גבו למתים סתם זהו מותר מתים למתים גבו למת זה זהו מותר המת ליורשיו וכולהו מתפרשי הכי ולהכי תני להו בהדי הדדי דדמיין להדדי עכ"ל הר"ש שירליו ז"ל: מותר נזירים וכו' ירושלמי [נזיר] פ' ואני [פ"ד ה"ד]: מותר עניים לעניים הרא"ש פ"ק דבבא בתרא דף קפ"ח ובטור י"ד סימן רנ"ג ותשובות הרשב"א ז"ל סי' תרי"ז: וכן צריך להיות סדרא דגרסא דמתני' מותר פסח לשלמים מותר נזירים לנזירי' מותר נזיר לנדבה מותר שבויין לשבויין מותר שבוי לאותו שבוי מותר עניים לעניים מותר עני לאותו עני מותר מתים למתים וכו' וכן הוא בירוש' אף של כתיבת יד וכן פירש הר"ש שירילייו ז"ל בסדר זה כדלעיל: ובבא דעניים סמיכה לבבא מתים וסימניך עני חשוב כמת ובבא דנזיר מסתברא נמי דסמוכה לבבא דמותר פסח לשלמים דהוי קרבן דומיא דכל הנך דלעיל דברישא דמתני:

מותר מתים למתים וכו' סנהדרין פ' נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ח) ודומה דההיא דהתם ברייתא היא שיש שנוי לשון ויתור קצת. וכתב שם נמוקי יוסף דף רפ"ה ואי קשיא אמאי ליורשיו נימא אדעתא דידיה יהבי אדעתא דיורשי לא יהבי כדאמרי' בב"ק אדעתא דאריא אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה וי"ל דלא אמרי' הכי אלא בהפקר שאינו מוציאו מרשותו אבל במתנה שנותן לחברו ומוציאו מרשותו בודאי לא על דעת שיחזירו לו כלום עשה ועוד דבר מועט מסתמא כל א' גמר ויהיב עכ"ל ז"ל: וביד רפ"ט דהלכו' נזירות ובפ"ט דהלכות מ"ע סי' י"ח ובפ"ה דהלכות פסולי המוקדשין סי' ח' ט' ובטור י"ד סי'

שנ"ו ופי' הרמב"ם ז"ל שאין כל הדברים הללו אמורים אלא בשאין שם צורך הכרחי ולא הסכימו הזקנים ואנשי המדינה הפך זה אבל אם הסכימו עושין כפי הסכמתן והכי מוכח בירוש' וגם בבבלי וכן פי' ג"כ נמוקי יוסף בפ"ק דב"ב דף קס"ד גבי בבא דמותר עניים לעניים וכמו שפי' ר"ע ז"ל:

נֶפֶשׁ על קברו כך מצאתי מנוקד בפירוש משנה כתיבת יד הנון בנקודת שבא והפא בפתח: ופירשו ז"ל למה נקרא הציון נפש על שם שהוא משכן הנפש ששורה עליו: ולשון התוספת' ר' נתן אומר יעשה זילוף לפניו או דימוס על קברו:

פרק ג

משנה א

בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה וכו' ביד בפ' שני דהלכות שקלים סי' ד' ה' ופי' הוא ז"ל ומפני זה סדרו להוציא מהם בשלשה פרקים כדי לפרסם הדבר ר"ל שמפרסמין ומודיעין כי בחג הפסח חובה להביא תרומת המקום הקרוב ואשר הוא רחוק ממנו בעצרת ואשר הוא יותר רחוק בחג הסוכות והוא אמרם הלין דקריבין בפרס פסח והלין דרחיקין בפרס עצרת והלין דרחיקין מנהון בפרס החג ע"כ: וכתב הר"ש שיריליו ז"ל וז"ל ופי' הרא"ש ז"ל בפרקא קמא תורמין את הלשכה ממלאין את הקופות הקטנות שכתוב בהן א' ב' ג' מקופות הגדולות של הלשכה לצורך הוצאת קרבנות הרגל כדאמרינן בפ"ק בירוש' לעשות פומבי כלומר משום פרסום כבוד וכשם שמה שמוציאין מן הכרי הגדול קרוי תרומה והמותר חולין כן קראו חכמים מה שתורמין בקופות הקטנות תרומה משום דפרוס סוכות מה שנותר בקופות הגדולות הוי שיריים וכל קדושת אותן שקלים הנותרים מתחללת וחלה על השקלים הנכנסין בקופות הקטנות ומש"ה קרוי תרומת הלשכה בכולה מכלתין ע"כ:

בפרס הפסח ט"ו הוי קודם הפסח דהיינו יום כ"ט באדר לדידן דקיימא לן דלעולם אדר הסמוך לניסן חסר והא דלא תנן בכ"ט באדר כדתני בן עזאי מפ' בפ' מעשר בהמה משום דס"ל לר' עקיבא דזימנין עבדינן אדר חסר וזימנין מלא הלכך לא פסיקא ליה למיתני בכ"ט באדר דזימנין דבשלשים באדר הוא דהוי והרמב"ם ז"ל בפ' שני דהלכות שקלים כתב באחד בניסן ואיני נכון דמאחד בניסן עד הרגל י"ד יום הוו ולר' עקיבא פעמים בכ"ט באדר ופעמים ביום שלשים של אדר ולבן עזאי לעולם בכ"ט כדמפ' בפ' מעשר בהמה ובהלכות מעשר בהמה פסק כר' עקיבא ולא כר"ע אלא בכ"ט דהכי קיימא לן כבן עזאי דלעולם אדר הסמוך לניסן חסר:

בפרס עצרת היינו יום ל"ה לעומר:
בפרס החג היינו בכ"ט באלול דוקא דמימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר:
והן הן גרנות של מעשר בהמה דברי ר' עקיבא הא דלא תנן בכ"ט באלול לר' עקיבא אגב דתני פרס הפסח ופרס עצרת תני נמי פרס החג ור' עקיבא סבר דר"ה דמעשר בהמה תשרי כר"ש: והני תנאי דאפליגו לענין מעשר בהמה הוא דאיפליגו אבל לתרומת הלשכה כולהו מודו לשיעורא דתנא קמא עכ"ל הר"ש שיריליו ז"ל: אבל תוס' ז"ל כתבו בפרק האיש מקדש (קידושין דף נ"ד) פרס עצרת הייט אחד בסיון:
בפי' ר"ע ז"ל כך זמנים אלו קובעין לאסור הבהמות וכו' הקשה הר"ס ז"ל וא"ת לפי דין התורה שאלו הזמנים אינן קובעין ומותר לאכול ולמכור אע"פ שלא עישר א"כ היכי שייכא מצוה זו שמצות עשה מן התורה היא לעשר כמו שלמדו בת"כ מפסיקים שהוא בעמוד ועשר וי"ל שהמצוה היא שר"ח אלול ר"ה למעשר בהמה כמו ששנינו בר"ה פ"א וכל הנולדים מא' באלול עד א' באלול של שנה האחרת נקראים ישן לגבי מה שיולד בשנה האחרת ואין מעשרין מזה על זה שאין מעשרין מן החדש על הישן א"כ כשיגיע ר"ח אלול שנה האחרת מצוה לעשר כל הנולדים בשנה שעברה ואין לאכול מהם עד שיעשר כמו קביעות הגרנות שקובעין מדברי חכמים ע"כ:
ואי אפשר לעשר ביום טוב ביד פכ"ג דהלכות שבת סי' י"ד:

משנה ב

בשלש קופות הרמב"ם וסמ"ג ז"ל דעתם דתרי גווני קופות איכא אבל הרא"ש ז"ל חולק אכן הרש"ש ז"צ הסכים לדעת הרמב"ם ז"ל שגם הראב"ד ז"ל לא השיג על הרמב"ם ז"ל בפ' שני דהלכות שקלים סי' ז' וסוף הפרק: ומתני' מייתי לה ביומא שלהי פ' הוציאו לו (יומא דף ס"ב) והתם תני לה בשם ר' יוסי וכן נמי מייתי לה התם פ' שני שעירי (יומא דף ס"ד) ודומה דההיא ברייתא היא ואיתה נמי במגילה דף כ"א פרק הקורא עומד:
וכתוב עליהן אלף בית גימל ר' ישמעאל אומר יונית היה כתוב עליהן אַלֶפָּא בֵּיתָא גַּמָּא כך מצאתי מנוקד:
ה"ג אין התורם נכנס לא בפרגוד החפות ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא וכו' ול"ג הכא המסומר: אחרי כן מצאתי בפירושי החכם הר"ר שלמה שיריליו ז"ל כתוב לשון המשנה כך אין התורם נכנס לא בפרגוד החפות ולא באנפיליא ואין צריך לומר במנעל ובסנדל ולא בתפילין וכו' ע"כ והכי מייתי לה ביבמות פ' מצות חליצה (יבמות דף ק"ב) אם אותה אינה ברייתא ופי' רש"י ז"ל שם ולא באנפיליא ואין צריך לומר מנעל וסנדל דבלאו חשד נמי אין נכנסין בהן לעזרה כדתנן בפ' בתרא דברכות דאיכא רמוס חצרי:

מנעל וסנדל של עור אלא מנעל של עור רך וסנדל של עור קשה ומבושל ע"כ. והתם מוקמינן לה באנפיליא של בגד: ופי' הר"ש שיריליו ז"ל חפות ע"ש שאצל הצואר כשיעור זרת נוהגין לשום בַּכּוֹתוֹנֶת יריעה דקה תפורה שם מפני הזיעה ותרגם כתונת בירוש' פרגוד:

ולא בתפילין ולא בקמיע דלא תימא אכנס בתפילין ולא אהיה שעה אחת בלא עול מלכות שמים וכל הרוצה לטעות יטעה קמ"ל לפי שאדם וכו':

ואומר ומצא חן וכו' משום דקרא דוהייתם נקיים משמע הסירו מעליכם החשד שהוא ברור וניכר שאתם מוציאין דבה על הארץ שאינה טובה בעיניכם אבל מי שאין בו חשדא נכרת אלא למתעקש לא שייך אלא מציאת חן דהוא טפי ומש"ה מייתי קרא דומצא חן ע"כ ובירוש' תני מדברים היו עמו בשעה שהיה נכנס ובשעה שהיה יוצא ופריך התם וימלא פיו מים וכאשר יצא יפלוט המים ונראה אם הם בשיעורם ובודאי לא יבלע מעות והמים בפיו לפי שיחסר מן המים או שיפלו לחוץ או שיבלעם ולמה להם לדבר עמו ומשני מפני הברכה שצריך לברך אקב"ו להפריש תרומת שקלים ואם פיו מלא אינו יכול לברך כדאמרי' פ' שלשה שאכלו ימלא פי תהלתך וכן פי' הראב"ד ז"ל הר"ש שיריליו ז"ל: תו גרסינן בירוש' ר' שמואל בר נחמן בשם ר' נתן בתורה ובנביאים ובכתובים (הגהה מצאתי כתוב בספר שרש ישי אשר חבר הרב ר' שלמה אלקבץ ז"ל פי' על מגלת רות בעלה ס"ב וז"ל דאע"ג דאמרי' בירוש' דשקלים ר' שמואל בר נחמן בשם ר' נתן בתורה בנביאים ובכתובים מצינו שצריך לצאת ידי הבריות כמו שצריך לצאת ידי המקום יובן זה בבריות אשר נתן להם האלהים מדע והשכל לא שיהיה אחרי לכל ויצטרך לצאת ידי חובתו גם מאיש שוגה ומפתי וזה ממה שאמר התרגום ארום גלי קדם כל יתבי תרע סנהדרין רבא דעמי כלומר עם כי ידעתי יש ויש פתאים ולצים יתלוצצו עלי לאמר ראו שופט ישראל שחמד יופי מואבית אחת בלבו ולאו כ"ע דינא גמירי שהמואבית מותרת שזה שלשה ימים בלבד שנתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ע"כ:) מצינו שצריך אדם לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום בתורה מנין דכתיב והייתם נקיים מה' ומישראל בנביאים מנין דכתיב אל אלהים ה' הוא יודע וישראל הוא ידע בכתובים מנין דכתיב ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם: גמליאל זוגא שאול לר' יוסי ב"ר בין איזהו מחוור שבכולן והייתם נקיים מה' ומישראל דקרא דוישראל הוא ידע משום חשדא דע"ז הוא וקרא דומצא חן נמי אתורה קאי דכתיב לעיל מיניה בני תורתי אל תשכח אבל קרא דוהייתם מיירי בממון וכולל והראב"ד ז"ל גריס איזהו חמור

שבכולן ופירש איזו מצוה שבתורה חמורה יותר מכולן שידבק בה האדם והשיב לו וכו' הרש"ש ז"ל:

משנה ג

של בית רבן גמליאל היה נכנס ושקלו וכו'

עד שהוא אומר להן אתרום. ביד שם פ' שני סי' ה'. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל מצאתי אומרי' תרום תרום שלשה פעמים פי' דל"ג מלת תרום ג"פ ופי' הענין הוא שהוא היה אומר אתרום והם אומרים לו תרום תרום ואח"כ חוזר ואומר אתרום והם אומרים תרום תרום וכן בפעם השלישי ומה שהוא אמר אתרום והם היו אומרי' תרום תרום ולא היו אומרי' תרום פעם א' לבד כי כן הוא דרך הדבור שהשואל אומר הדבור פעם אחת והמשיב משיב לו שני פעמים וכדומה לזה מצינו גבי קדוש החדש במס' ר"ה ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש וכן דרך בני אדם לדבר שאחד אומר לחברו וכי דבר זה יפה בעיניך והוא משיב יפה יפה וכדומה לזה יש בדברי חכמים עכ"ל ז"ל:

משנה ד

תרם את הראשונה. ביד שם סי' ז':

שלישית לא היה מחפה ולמה היה מחפה שמא ישכח ויתרום דבר התרום גרסי'. ואית דלא גרסי במשנה ולמה היה מחפה ואפ"ה מפרשים דקאי האי שמא אריש אבל הרמב"ם ז"ל נראה דמפ' דקאי אסיפא אֲלֹא היה מחפה שכן כתב ולא היה מחפה כדי שתהיה נכרת שבה סיים ויתחיל ממנה כשיכנס קודם עצרת ותורם הראשונה מן הגדולה שהיתה מגולה ומחפה אותה ותורם השנייה מן הגדולה שתרם ממנה בראשונה תחלה ומחפה אותה ותורם השלישי' מן הגדולה הסמוכה לה ואינו מחפה אותה כדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שלישית כשיכנס בתשרי ע"כ. ועיין בסמ"ג עשין סימן מ"ה שחלק עליו. וז"ל הר"ש שיריליו ז"ל תרם את הראשונה ומחפה בקטבלאות בקופות גדולות של לשכה מיירי של כ"ז סאין ומכסה את הראשונה דהיינו מזרחית והנני נותן להם שמות כדי שיצטייר בנקל ראשונה מזרחית שנייה אמצעית שלישית מערבית וחפה את המזרחית בעור קטבלא דהיינו בחפוי עורות שלוקים תפורים זה בזה דהיינו כשמילא ממנה קופה הקטנה אותה שכתוב בה אלף ואח"כ הולך וממלא מן האמצעית קופה שכתוב בה בית ומכסה אותה ג"כ וממלא מן המערבית קופה קטנה שכתוב בה גימל ומניח אותה פתוחה כדי שיניח בה תקלין חדתין הנגבין באותו שופר של מקדש וכשיחזור ויתרום בפרוס שבועות היה מתחיל ממנה שתהא ראשונה אותה שמניחין בה תקלין חדתין ויתרמו קופת אלף ראשונה מאותה שיש בה שקלים שלא תרמו מהן דהיינו

מן המערבית וקופה קטנה בית מן האמצעית וסוגרם וקופת גימל מן המזרחית ומניחה פתוחה ונותנין בה תקלין חדתין הנגבין מפרס שבועות ואילך ובפרס סוכות מתחיל מן המזרחית ותורם הראשונה ממנה דהיינו מדבר שאינו תרום וקופת בית מן האמצעית וקופת גימל מן המערבית נמצא שתרומת פרס פסח כולן מלאות תקלין וחדתין ובפרס שבועות חדתין במערבית ובפרס סוכות חדתין במזרחית והיינו דתני תנא כדי שלא ישכח ויתרום דבר התרום שלעולם יתרום ממה שלא תרם ובסוכות שומט הקטבלאות ונעשו כולן שיריים דמשם ואילך השקלים הבאים נעשין כולן שיריים כדאיתא בירוש' דעתיקי הוו והולכין לחומת העיר כדין שיירי לשכה ומה שפירש הרמב"ם ז"ל אין נראה בעיני וכבר השיג הראב"ד ז"ל ואף הסמ"ג חלק עליו בזה ע"כ:

בפי' ר"ע ז"ל נלע"ד שבמקום ממתנות שסביב ארץ ישראל צריך לכתוב מעיירות שסביב ארץ ישראל. או ממדינות שסביב וכ'. עוד בפירושו ז"ל ומ"מ בכל פעם ופעם היו תורמין על שם כל ישראל ע"כ. אמר המלקט בפ' שני דהלכו' שקלים לא מצאתי שכתב כן בספר המוגה אלא בשנייה ובשלישית אבל בראשונה כתב לשם ארץ ישראל ע"כ ומ"מ נראה דלאו דוקא דגם בראשונה היה תורם על שם כל ישראל שכך כתב אחרי כן כשהוא תורם מתכוין לתרום על הגבוי שיש בלשכה ועל הגבוי שעדיין לא הגיע ללשכה ועל העתיד לגבות כדי שיהיו אלו השקלים שהוציאן להסתפק מהם כפרה על ישראל וכאילו הגיעו כל שקליהם ללשכה ונתרמה מהן תרומה זו ע"כ:

לשם בבל ולשם מדי. ביד פ"א דהל' שקלים סי' ח'. ולשון מתני' שם בפ' שני סי' ח' כמו שרמזתי:

פרק ד

משנה א

התרומה מה היו עושין בה וכו'. ביד רפ"ד דהלכות שקלים וסי' ה' ו':

תמידין ומוספי. וכ' פי' הר"ש שיריליו ז"ל דכתי' ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל ונתת אותו על עבודת אהל מועד דהיינו צרכי אהל מועד דכתיב בעזרא והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו והיינו על עבודת אהל מועד דכתב רחמ' ומפרש ללחם המערכת ומנחת התמיד ולעולת התמיד השבתות החדשים למועדים ולקדשים ולחטאות לכפר על ישראל וכל מלאכת בית אלהינו ללחם המערכת היינו לחם הפנים ומנחת התמיד הייכו נסכי תמידין וה"ה לנסכי מוספין דכולהו עולות ולעולת התמיד היינו תמידין שבתות חדשים ומועדים היינו עולות

מוספים. קדשים היינו זבחי שלמי צבור. ולחטאות היינו שעירי ר"ח ושל מועדות דמיקרו חטאות הצבור וכל מלאכת בית אלהינו לרבות עומר ושתי הלחם וקטרת וכל מידי דעבודת פנים:

וכל קרבנות צבור. לאתיי קטרת ומלח ועצים דאמרי' פ' הקומץ רבא דמתרומת הלשכה הן באין אבל פר העלם של צבור ושעירי ע"ז פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון בפ' התכלת מהיכן באין ע"כ. לשון החכם ה"ר סולימאן ז"ל:

שומרי ספיחים וכו' וא"ת והאיך מותר להקריב העומר מן הספיחי' השמורים הא ניחא להרמב"ם ולהרמב"ן ולרש"י ז"ל שסוברים שאע"פ שאסור לשמור אין הפירות נאסרין אלא למי שסובר שהספיחי' הנשמרין אסורין מאי איכא למימר ותרצו התוס' בפ"ק דר"ה דף ט' דלא הויא שמירה ממש דלא היו צריכין לשמור מבני אדם דמאליהן היו פורשים כשהיו יודעין שהן לצורך העומר ולא היו שומרים אותם אלא מבהמה חיה ועוף ומ"מ עדיין קשה התינח לרבנן דס"ל שאין הספיחי' אסורין אלא מדברי סופרים דאיכא למימר דלא גזרו במקום מצוה אלא לר' עקי' דס"ל שהספיחין אסורין מדברי תורה מאי איכא למימר ומתרץ בירושלמי אמתני' דשומרי ספיחין עשאוהו כחמשה דברים באין בטומאה ואינם נאכלין כדאיתא במתני' פ' כיצד צולין וזה הירושלמי הביאו הראב"ד ז"ל בפירושו על תורת כהנים פ' בהר סיני ע"ש. ומשמע שם מפירושו ז"ל שמה שמקשה הירוש' ומתרץ הוי אליבא דר' עקי' ואם תעיין בירוש' תמצא שאינו מזכיר כלל ר' עקיבא אדרבא משמע התם דשקיל וטרי אליבא דרבנן דס"ל שאין הספיחי' אסורין מן התורה אלא אם יהיו נשמרין וזה מסייע לסברת התוספות שסוברים שפירות שביעית הנשמרין אסורין מן התורה וכפשט הברייתא דת"כ מן השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור אלא שאין הירוש' סובר כתירוצם שלפי תירוצם שירי העומר נאכלין ולפי הירוש' אינם נאכלין ואפשר שלא ראו הירושלמי עכ"ל ז"ל:

שומרי ספיחים מציעא פ' הבית והעליה דף קי"ח ומנחות ר"פ כל קרבנות (מנחות דף פ"ד) רמי ליה רמי בר חמא לרב חסדא היכי מקרבינן עומר מספיחי שביעית והא בעי לשרוף קומץ ע"ג המזבח ורחמנא אמ' גבי שביעית לאכלה ולא לשריפה והא יכול להביא משל כרמל דאשתקד אע"פ שהיא תבואה ישנה ומסיק ר' אלעז' משו' דרחמנא אמ' ראשית קצירכם דבשעת הבאה להוי ראשית קציר דהאי תבואה ואי מייתי משל אשתקד אינו מביא מראשית שהרי נקצר מאשתקד וסוף קציר שנה שעברה הוא בשעת הבאה ועוד דבכורים כתיב בין בעומר בין בשתי הלחם דמשמע דבעינן שיהו בכורים בקצירה הלכך לא אפשר שאם אינו מביא של שביעית נמצא עומר בטל ורחמנא אמ'

בעומר לדורותיכם שאי אפשר לבטלו. ובס"פ בתרא דיבמות דף קכ"ב וגם בפ"ק דר"ה דף ט' הקשו התוס' דהא דבר השמור בשביעית אסור כו' וכתבו שם עוד ומופקר נמי לא שרי לבצור אלא ע"י שנוי ובת"כ דקתני מן המשומר אי אתה בוצר היינו אפי' ע"י שנוי ע"כ ואיתא נמי למתני' בתוס' בפ"ק דר"ה דף ט' ובס"פ קמא דבכורות:

ר' יוסי אומר אף הרוצח מתנדב ש"ח א"ל אף אתה אומר וכו'. ה"ג ברוב הספרים וכן מייתי לה בירוש' פ"ד דתעניות דף ס"ח ובפ"ק דמגלה דף ע' אבל בס"פ הבית והעליה לא משמע הכי גם בפי' הר"ש שיריליו ז"ל מצאתי ר' יוסי אומר רצה מתנדב ש"ח דס"ל דודאי ימסרום יפה יפה אם אתה אומר כן אינם באין משל צבור אם נשמע לך לא יביאו שתי הלחם ועומר משל צבור דשמא לא ימסרם יפה יפה דנוח לו שיקריבום משלו כיון שאין העומר ושתי הלחם אלא פעם אחת בשנה הכי משמע להו לבעלי הירוש' פירושא דהא פלוגתא והכי אית ליה לרבא פ' הבית והעליה לחד לישנא ומש"ה מוקמי' בירוש' ברייתא דכתנת כר' יוסי ובפ' א"ל הממונה מפ' דשמעי' מההיא ברייתא דלא חיישי' שמא לא ימסרום יפה יפה ע"כ ושם בפ' הבית והעליה בלשון שני דרבא מוקמינן פלוגתייהו דבחיישי' לבעלי זרועות קמיפלגי פי' שאם לא נוציא עליהם קול שהן של הקדש יש בעלי זרועות שלוקחין אותן בחזקה ולעצמן דת"ק סבר דתקינו רבנן למיתב ליה ד' זוזי כי היכי דלישמעו בעלי זרועות וליפרשו מינייהו ור' יוסי סבר לא תקינו ומאי אתה אומר אינם באין משל צבור ה"ק ליה מדבריך דקאמרת ישמרם חנם לדברינו דס"ל דתקינו רבנן ד' זוזי מן התרומה לשומרי ספיחים וזה מוחל עליהן ונמצאו לו בתרומה ד' זוזים שאין לצבור חלק בהם ואם קונים מהם תמידין ומוספי' ושאר קרבנות צבור אין תמידין באין משל צבור וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן חוששין לבעלי זרועות איכא ביניהו:

משנה ב

פרה ושעיר וכו' ביד שם ורפ"א דהל' פרה אדומה ופי' הר"ש שיריליו ז"ל כיון דשעיר הנעשה בפנים בא מתרומת הלשכה דחטאת הוא ה"נ הך דעזאזל:

ה"ג ושעיר המשתלח ולשון של זהורית. ופי' הרמב"ם ז"ל והסמ"ג דהיינו אותו שבין קרניו שהיה מלבין ובו היה נראה כפרת ישראל לכך בא מתרומת הלשכה וקשה דבסיפא תנן כבש שעיר המשתלת ולשון שבין קרניו באין משיירי הלשכה וכי תימא דתרי לשון של זהורית הוו חד קשור בסלע וחד קשור בין קרניו וההוא דקשור בסלע הוא דתנן דאתי מתרומת הלשכה ליתא דהא התם בהר חולקו כדתניא פ' שני שעירי ולא משמע דמעיקרא קונה הלשון לחצאין לכך נראה דלשון של שעיר המשתלח כולו בא משיירי הלשכה והך דרישא בלשון פרה אדומה מיירי וכן פי' הרא"ש ז"ל דכתי' ושני תולעת

והשליך אל תוך שריפת הפרה וה"ה לעץ ארז ואזוב דאתו משל צבור דהא צורך חטוי של פרה הוא אלא משום דבעי לפלוגי בין לשון דפרה ללשון דשעיר המשתלח תנא ליה הלשון והכי איתא בתוספתא ע"כ: ובירוש' איכא מ"ד דלשון של פרה משקלו שתי סלעים ומחצה משום דבעיא שתהא כבדה ותפול בתוך עומק האור כדכתי' אל תוך שריפת וכן נמי איתא ביומא פ' טרף בקלפי (יומא דף מ"ב:)

כבש פרה שם ביד פ"ד סי' ח':

אמת המים. פירש הרא"ש ז"ל אמת המים העוברת בעזרה אם צריכה תקון והרמב"ם ז"ל פ"ד דהלכו' שקלים כתב אמת המים שבירושלם וכן נראה דגריס לעיל שלהי פ"ק בירושלמי אין מקבלין מהם לא לאמת המים ולא לחומת העיר וההוא אמת המים שבירושלם קאמ' דמוכח ליה מקרא ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם:

וכל צרכי העיר. בירוש' איכא מ"ד דחומות העזרות והמזבחות אתו משיירי הלשכה נמי והכי משמע קרא נמי דכתי' ויקבוץ את הכהנים הלוים ויאמר להם צאו לערי יהודה וקבצו מכל ישראל כסף לחזק את בית אלהיכם ומהו הכסף אותו הניתן מדי שנה בשנה דהיינו שקלים ומשמע דמותר השקלים לחזק בדק העזרות היה וגם במלכים נמי כתיב דבין כסף עובר דהיינו שקלים וכסף ערכין וכסף נדבת בדק הבית כולהו הוו לבדק הבית ושקלים היינו המותר הרש"ש ז"ל:

וחומות העיר. פ' האיש מקדש (קידושין דף נ"ד:)

וכל צרכי העיר. עיין במ"ש בפ"ק דסוטה סימן ו'. ומצאתי שנקד הר"מ ז"ל צרכי בדגש הכאף:

אבא שאול אומר כבש פרה וכו'. ירוש' א"ר חנן שחצות גדולה היתה בבני כהנים גדולים שהיו מוציאין בה יותר מששים ככרי זהב וכבשה של פרה עדיין היה קיים ולא היה רוצה שום כהן להוציא פרה הנעשית בזמנו בכבשו של חברו אלא סותרו ובונה אותו משלו התיב ר' עולא קומי ר' מני והא תנינן שמעון עשה שתי פרות לא בכבש שהוציא זו הוציא את זו אית לך למימר שמעון הצדיק שחצן היה אלא מעלה וסלסול הוא בפרה אדומה משום דאין עושין שתי פרות כאחת הבדיל לה ג"כ כבש בפני עצמה:

משנה ג

מותר שירי הלשכה. כתובות פ' שני דייני גזירות (כתובות דף ק"ו:)

וְהַשֹּׂכָר גרסי' בשני קמצון:

ר' עקיבא אומר אין משתכרין בשל הקדש ואף לא בשל עניים. גרסינן והטעם מפ' התם בגמ' דילמא מתרמי ליה עניים ולית ליה זוזי ומצאתי כתוב ומהכא משמע דאין אסור

אלא צדקה העומדת ליחלק אבל אי אינה עומדת ליחלק שרי ע"כ וכן הוא בבית יוסף בשם ספר התרומות סוף סימן רנ"ט:
בפי' ר"ע ז"ל צריך לכתוב סימן הדלית קודם לשון המתחיל מותר התרומה:

משנה ד

מותר התרומה וכו'. שם בכתובות דף ק"ו ומותר התרומה נקרא מה שנשאר בקופות כשהגיע ר"ח ניסן וזהו הנקרא מותר תרומת הלשכה אבל מה שנשאר בלשכה שלא נתרם מעיקרא בקופות ונם כבר נעשה ממנו כל מאי דתנן לעיל סי' ב' המותר נקרא מותר שירי הלשכה ומובן כבר מפירוש ר"ע ז"ל:
רקועי זהב לבית קדש הקדשים. בירושי מפ' דהך סברא נמי ר' ישמעאל קאמר לה דצפוי כלי שרת חשיב ליה ולפי זה כן שיעור משנתנו דברי ר' ישמעאל שר' ישמעאל אומר מותר פירות לקיץ המזבח ומותר תרומה לכלי שרת:
מותר תרומה לכלי שרת. מקרא יליף לה ר' ישמעאל התם בכתובות דכתיב ואת שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' וכו' כדפי' ר"ע ז"ל:
מותר תרומה לקיץ המזבח ומותר נסכים לכלי שרת. פ"ד דהל' שקלים סי' ב' ט' ואית דגרסי לקיץ המזבח בשני יודין ובנקודת צירי תחת היוד הראשונה:
ר' חנינא סגן הכהנים אומר מותר נסכים וכו'. מנחות פ' שתי מדות (מנחות דף צ') וביד פ"ז דהל' כלי המקדש סי' י"ג:
בפי' ר"ע ז"ל מותר תרומה לקיץ המזבח שלצורך קרבנות הופרשה ע"כ. אמר המלקט נראה שצריך להגיה ולהעתיק זה הלשון לעיל קודם הלשון המתחיל מותר נסכים גזברי וכו' שהרי כל זה הוא דברי ר' עקיבא:

משנה ה

מפרישין ממנה שכר וכ'. שבועות פ"ק דף י' וכריתות פ"ק דך' ו' ומעילה פ"ג דף י"ד. כתבו שם תוס' ז"ל דלא גרסי מלת ממנה רק מפרישין שכר האומנין שמתרומת הלשכה היו מפרישין והכא לא איירי בתרומת הלשכה ומאי ממנה שייך ע"כ ורש"י ז"ל נראה דגריס לה אלא ששם בשבועות וגם בכריתות פירש ממנה מן הלשכה אבל במעילה שם ספ"ג פירש ממנה ממותר הקטרת כנגד שכר האומנין וכו' ע"כ:
ומחללין אותה על שכר האומנין. נ"א על מעות האומנים שר"ל מעות שהופרשו לשכרן. וביד שם סוף הלכות שקלים וז"ל וכך היו עושי' במותר הקטרת משיגיע ר"ח ניסן מחללין אותה על שכר האומנים וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבח ונוטלין האומנין מותר

הקטרת בשכרן וחוזרין ולוקחין את הקטרת מהן מתרומה חדשה כדי להקריבה ממעות תרומה חדשה ואם אין להם תרומה חדשה מקטירין אותה מתרומה ישנה עכ"ל ז"ל:
ואם בא הַחדָש. בירושלמי דשביעית פ' בתרא דף ל"ט ודפ' ראוהו ב"ד דף נ"ח ובפ"ק דסנהדרין דף י"ח משמע דגרסינן החדש בנקודת חול"ם החי"ת וסגו"ל בדלי"ת. ועיין בתוספתא דפ"ק דר"ה ודפ' שני דשקלים: אח"כ בא לידי פי' ה"ר שלמה שיריליו ז"ל על ירושלמי דמכלתין ומצאתי שכתב גם הוא ז"ל כן כדברי וז"ל ואם בא החדש בזמנו כלומר שלא נתעבר ניסן אלא כשהגיע יום שלשים של אדר קדשוהו וקראוהו ר"ח ניסן ולא נעלמה הלבנה החדשה מעיני העדים כיון דר"ח ניסן הוא בזמנו צריך לדקדק ג"כ דהקטרת נמי תהא מתרומה חדשה ותרתי חדושין רמינן עלה ואם לאו אלא שנתעבר ניסן כיון דמן השמים נמי לא סייעו דיקרב מוסף ניסן בזמנו גם בזה אין מדקדקין אלא לוקחין אותה מן הישנה ובחד חדוש סגי ואפי' איכא תרומה חדשה לא קפדינן ומהך מתני' פרכינן עליה דרבי דאמר בפ' בתרא דשביעית דניסן לא נתעבר מימיו כדאיתא התם וראיתי שפירש הראב"ד ז"ל שאם הביאו שקליהם באחד בניסן לוקחין אותה מתרומה חדשה ואינו כן כמו שהוכחתי והחדש גרסי' בחולם וכן מצאתי במשנה דווקנית ישנה עכ"ל ז"ל:

משנה ו

בפי' ר"ע ז"ל כגון קטרת או יינות שמנים וסלתות הקשה החכם ה"ר סולימאן ז"ל דהא קתני המקדיש נכסיו והיו בהן יינות שמנים וסלתות ימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות לכן נראה דהכא לא איירי אלא בקטרת דוקא והיינו דקרי להו דברים הראויין לקרבנות דקטרת לא חזיא ליחיד אלא לצבור אבל יינות שמנים וסלתות חזו נמי ליחיד עיין בפ"א מהלכות ערכין וחרמים להרמב"ם ז"ל ואפשר לפ' דה"ק והיו בהן דברים ראויין לקרבנות צבור כלומר שהוצרכו להם לקרבנו' צבור וזה כולל קטרת ויינות ושמנים וסלתות לר' עקיבא ינתנו לאומנין דס"ל הקדש מתחלל על המלאכה ומודה הוא שאח"כ חוזרין ולוקחי' אותם מתרומה חדשה ולדעת בן עזאי אין הקדש מתחלל על המלאכה ולקנותם מיד ההקדש מתרומה חדשה אי אפשר דאין הקדש מתחלל על הקדש הלכך מפרישין שכר האומנין וכו' ועיין בירושל' כי נראה משם שהיא מחלוקת אמוראים שיש מי שמפרשה בקטרת ויש מי שמפרשה אפי' בשאר דברים שהן צורך צבור ונראה דלענין דינא לא פליגי וכולהו מודו שדין שאר דברים כדין הקטרת וכמו שפירשנו עכ"ל ז"ל:

אינה היא המדה כתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א ל"ג אינה ע"כ ולפי זה נראה דמילות היא המדה גרסי' בתמיה.
ומחללין אותם כך צ"ל ביד פ"ח דהל' מעיל' סי' ג':

משנה ז

המקדיש נכסיו והיו בהן בהמות ראויות ליקרב ע"ג המזבח. בבא בתרא פ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"א) וזבחים פ' טבול יום (זבחים דף ק"ג) ותמורה פ' אלו קדשים (תמורה דף כ') ובר"פ בתרא דף ל"א ותוס' פ' שני דבכורות דף י"ד וביד פ"ה דהלכות ערכין סי' ז':
ר' אליעזר אומר וכו' ר' יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבו' ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית. כך צ"ל ואית דגרסי ר"א אומר זכרים ימכרו לצריכי עולות ונקבות ימכרו לצריכי זבחי שלמים: וכן בר' יהושע גרס' ונקבות ימכרו לצריכי זבחי שלמים פי' מלות לצריכי ביודין בין הריש לכאף: ובירוש' אפליגי אמוראי אי פלוגתייהו במקדיש שאר נכסים עם עדרו או בעדרו בלחוד ותו אפליגו אי טעמא דר' אליעזר משום דסתם הקדשות לבדק הבית אי משום דאין אדם חולק את נדרו ואכתוב קצת ממנו בסמוך: ועיין במ"ש בפ' בתרא דתמורה סי' ב':
ר' יהושע אומר וכו'. מפ' בירוש' דס"ל כר"ש בן יהודה אליבא דר"ש דמקדיש נקבה לעולתו דקדוש קדושת דמים ולא קדושת הגוף ואינה עושה תמורה: וז"ל הבבלי שם בתמורה א"ל ר' חייא ב"ר אבא לר' יוחנן לר' יהושע דאמר זכרים עצמן נקבות היכי מקרבן שלמים הא מכח קדושה דחוייה אתו דכיון דזכרים קרבו עולות ודמי השלמים עולות מכלל דס"ל דסתמייהו לעולה אקדשינהו וה"ל כמפריש נקבה לעולה והיכי קרבי שלמים הא בעו לרעות כדקתני מתני' דהתם המפריש נקבה לעולה תרעה א"ל ר' יהושע ס"ל כר"ש דפליג במתני' דהתם ואמר תמכר שלא במום דכל מידי דלא חזי ליה לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף ופרכי' אימור דאמר ר"ש גבי נקבה לאשם דליכא שם אשם על אמו דלא אשכחן אשם נקבה אבל גבי נקבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו דהא אשכחן שם עולה נקבה בעוף אפי' ר"ש מודה ועוד הא שמעי' ליה לר"ש בברייתא דאמר המפריש נקבה לעולתו עושה תמורה אלמא נחתא לה קדושת הגוף א"ל ר' יהושע ס"ל כאידך תנא אליבא דר"ש דתניא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש אף לעולתו אין עושה תמורה דלא נחתא להיא נקבה שהפריש קדושת הגוף לרעות: ור' יוחנן מפ' התם בירוש' טעמא דר' אליעזר דכתיב ואיש כי יקדיש את ביתו קדש במה אנן קיימין אם בבית דירה הרי כבר נאמר ואם המקדיש יגאל את ביתו הא במה אנן קיימין במקדיש את נכסיו

מכאן שסתם הקדשות לבדק הבית. ור' זעירא בשם ר"ל מפ' טעמיה דר' יהושע דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה הכל קרב עולה לרצונכם תמים זכר מנין לרבות את הנקבות ת"ל בקר לרבות את הנקבות בבקר לרבות בעלי מומין:

אמר ר' עקיבא רואה אני. וכולי' כצ"ל:

שר' אליעזר השווה את מדתו. פי' הר"ש שירליו ז"ל השתא משמע משום דקאמר בין זכרים בין נקבות ימכרו ור' יהושע חלק דבזכרים קאמר יקרבו עצמן ובנקבות קאמר ימכרו ויביאו עולות ולא קאמר דירעו עד שיסתאבו ובירוש' מאי ביניהון פי' מ"ט דר' עקיבא דקאמר דר' יהושע חלק מדותיו ור"א השוה מדותיו והא מדותיהן של זה ושל זה שקולין ואין טעם מכריע לנטות לזה מלזה דהא לר"א זכרים עולות קרבי ולר' יהושע נמי ונקבות לר"א זבחי שלמים ולר' יהושע נמי ומשום דיליף מקרא דהכל קרב עולה קאמר דיביאו בדמיהן עולות ולר"א רצו מביאין בדמיהן אבנים לבדק הבית דהא לבדק הבית אזלי הא בהא שוין דר' יהושע טפי מדר"א ואי משום דלר"א דמי הכל אזלי בדק הבית ולר' יהושע אזלי בהמות לגזבר דמזבח ושאר נכסים לבדק הבית בהא לא שייך חילק מדותיו דלא שייך בשאר נכסים קדשי מזבח ומשני רב אמר שבטא דכרכדא ביניהן פי' הכאה ששובטין בכרכד להשוות השתי שיהו נוחין להתפרק העליונים מן התחתונים לארוג ובלא האי כלי הן יכולי' לארוג אלא שהוא בקושי וה"נ לר' אליעזר איכא שבטא דכרכדא שהקרבנות מתוקנות יותר ולר' יהושע אינם מתוקנות כלומר טעמא דר"ע דראה דברי ר"א לאו משום דמדותיו שוין הוא דהא לר' יהושע נמי שוין כדאמרן אלא דעולות ושלמים הקרבין לגבי מזבח לר"א מתוקנים יותר מלר' יהושע דדילמא ספק הוא אי אקדשינהו למזבח או לבדק הבית ולר' אליעזר מתוקן זה וז"ע ה"ק רואה אני את דברי ר"א שבכלל דבריו דברי ר' יהושע ובדברי ר' יהושע אין נכללין דברי ר"א כן נר' לע"ד עכ"ל ז"ל:

משנה ח

המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לגבי מזבח יינות שמנים וסלתות ועופות. כצ"ל ומייתי לה בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"א.)

בפי' רעז"ל כל מה שהם נודרים וכו' כתב עליו הר"ס ז"ל נראה מדבריו דלאו דוקא יינות ושמנים ועופות דה"ה בהמה ראויה למזבח ולפי זה ר' אלעזר דהכא ס"ל כר' יהושע דלעיל וכן פי' הראב"ד ז"ל ויפה עשה שלא פסק הלכה כר' אלעזר לפי שכבר פסק כר"ע

דס"ל כר' אליעזר אמנם הרמב"ם ז"ל סובר דוקא יינות שמנים ועופות לפי שאין להם פדיון אם נפסלו אבל בהמה שיש לה פדיון פסק כר"ע והכא פסק כר' אלעזר ע"כ:

ר' אלעזר אומר ימכרו לצרכיו אותו המין ויביא בדמיהן עולות. כתב הראב"ד ז"ל בפי' ת"כ ואע"ג דאמרי' בעלמא שאין לעוף פדיון ה"מ היכא דקדש קדושת הגוף ונסתאב כגון יבש גפה ונקטעה רגלה דפסול משום מחוסרי אבר אבל הכא מעיקרא לא חלה עליה קדושת הגוף דכתי' בבקר ולא בעופות ומ"מ יביא בדמיהן עולות דהא בכלל כל נדריהם לה' לעולה הוו שהרי ראויין הן לבוא בנדר ונדבה ע"כ. וסלת יין ושמן יש להם פדיון ואפי' טהורין עד שלא קדשו בכלי כדאמרינן פ' המנחות והנסכים ולא קשיא ולא מידי הר"ש שיריליו ז"ל: וכך כתב ג"כ בהשגות שם בהלכות ערכין פ"ה סי' ה' ונראה שגורס כאן ר' אלעזר בלתי יוד שכתב שם דר' אלעזר ס"ל כר' יהושע וכן כתוב שם בכסף משנה שהוא ר"א בן שמוע וכמו שכתב ג"כ רעז"ל וז"ל ספר קרבן אהרן בפרשת ויקרא פ' ששי ג"כ ר' אלעזר כר' יהושע ס"ל ומאי דאמר שהעופות ימכרו ולא יקריב הן עצמן עולות משום דכתיב בבקר ולא בעופות ע"כ:

משנה ט

אחד לשלשים יום וכו'. פי' הראב"ד ז"ל הגזברין משערין כמה קנו בשלשים יום מהדברים הצריכין ללשכה וכל מי שמכר להם יינות שמנים וסלתות רצה לחזור בתוך שלשים יום אין שומעין לו ואם נשפכו בעזרה נשפכי לו והכי איתא בתוספתא אחת לשלשים יום פותחין את הלשכה כל מי שמכר להם יינות שמנים וסלתות ואמר תנו לי מעותי וכו' כדאיתא התם ביד פ"ז דהלכות כלי המקדש סי' י"ג ופ"ט דהלכות מכירה ס' ב':

המקבל. גרסינן ולא גרסינן כל המקבל וכן היא הגירסא במציעא פ' הזהב (בבא מציעא דף נ"ז) ובמנחות פ' שתי מדות (מנחות דף צ') וכן בערוך ערך ספק. והביאה רש"י ז"ל בפי בתרא דכתובות דף ק"ו. וכן פי' הרש"ש ז"ל המקבל עליו לספק סלתות פי' הממונה על הנסכים שהוא אחיה דתנן ליה באידך פירקין דלקמן היה לוקח יינות שמנים וסלתות מבעלי בתים בימי הקציר והבציר ועל אותו בעל הבית המוכר אמרו דאם קבל לספק מד' סאין בסלע יספק מד' משום רבותא דהקדש ע"כ ושם בפ"ז דהלכות כלי המקדש סי' ט' כתוב ג"כ המקבל עליו לספק את הקנים וכו' דאחת לשלשים יום פוסקין עמו וכו' ויד הקדש על העליונה וכן ג"כ כתב דהוא מספק את הפסולות כדעת ר' יוסי דלקמן בספ"ז. ופי' רש"י ז"ל שם פ' הזהב המקבל עליי לספק סלתות וכו' דאילו הדיוט אסור לפסוק

על פירות עד שיצא השער וכאן אפי' לא יצא השער עדיין לד' פוסקין ע"כ ועיין בתוס' ז"ל שם ותוסיף לקח:

לספק סלתות. אית דל"ג רק לספק מד' סתמא וכן משמע מר"ע ז"ל:

עד שיהא המזבח מרצה ירוש' תני בשם ר"ש מיד היה מקבל את מעותיו ולא חיישי' לנשפך או להחמיץ ביד הגזבר דאין מתעצלין הכהנים מלהקריב דזריזין הן וליכא למיחש למידי:

פרק ה

משנה א

ואלו הן הממונים וכו'. עד סוף סי' ה' פ"ז דהלכות כלי המקדש והעובדים בו ופי' הר"ש שירליו ז"ל משום דתנא בפירקין דלעיל המקבל עליו לספק מד' קאמר הכא מי היה ממונה לשער אותו שער ואגב הך מני כולהו:

ה"ג אחיה על הנסכים. והיו בידו סלתות ושמנים ויינות שכל אלו קרויין נסכים והא דנקט שמות הממונים ולא תני על אלו היו ממונים במקדש על החותמות ועל הנסכים ועל הפייסות איכא מאן דמפ' בירוש' דתני להו בשמייהו כי היכי דליברכינהו דעל כולן נאמר זכר צדיק לברכה ואע"ג דהוגדס בן לוי ובית גרמו ובית אבטינס תנינן להו ביומא ס"פ א"ל הממונה לגנאי האי תנא סבר כר"ג דאמרי' בירוש' כתיבת יד דזלגו עיניו דרעות ואמר מעתה אסור לספר בגנותם של אלו ואיכא מאן דמפ' בירושלמי דמי שהיה באותו הדור מונה מי שבדורו ורשעים היו ותני להו לקללן ולא מסקי בשמייהו ולדידיה מאי דתני ואלו ס"פ א"ל הממונה לאו דוקא דתני ושייר כל הני ולא מורא קמא אפכא דואלו לגנאי דוקא ומאי דתני התם על אלו נאמר זכר צדיק לברכה דהיינו בן קטין ומונבז המלך והילני המלכה אמו וניקנור לאו דוקא דהא איכא כל הני ע"כ: וי"ס דגרסי על הסלתות ועל הנסכים ואית דל"ג רק על הסלתות וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל. וכך נראה קצת דהוה גריס רעז"ל והכל אחד דזה שעל הנסכים היינו על כל מנחת יין וסלת ושמן:

פתחיה על הקנים. מצאתי שמחק ה"ר יהוסף ז"ל מלות פתחיה זה מרדכי. ואיתא במנחו' פ' ר' ישמעאל (מנחות דף ס"ה) ותוס' ס"פ מרובה ומפ' רש"י ז"ל התם במנחות פותח דברים ודורשן כגון הנהו תלת נשים דאייתו שלש קנים חדא אמרה לזיבתי וחדא אמרה לימתי וחדא אמרה לעונתי ופי' להן מרדכי שזו אומרת לזיבתי בזוב סְכֵנָה שהיתה שופעת דם ביותר ונסתכנה למות ונדבה להביא לקנה דהוו תרוייהו עולות נדבה וזו שאמרה לימתי בים סכנה וזו שאמרה לעונתי בעיניה סְכֵנָה שהיה לה כאב בעיניה ונדרה

להביא קנין לעולה אם תתרפא שאלום ואמרו כן הוא וכן נמי בההוא עובדא דגגות צריפין ודבקעת עין סוכר והתם פרכי' כולהו סנהדרין נמי בעו למינדע שבעים לשון או לכל הפחות שנים יודעים לדבר ואחד לשמוע ומאי רבותיה דמרדכי ומשני אלא שהיה בולל ומערבב הלשונות ודורשן כגין גגות צריפין ובקעת עין סוכר והיינו דקרו ליה למרדכי בלשן ע"כ. ולפי זה נראה שעה שכתב בפי' רעז"ל כולל לשונות הרבה צריך להיות בולל בבית אע"פ שהמכוון אחד. אח"כ מצאתי בפי' הרב מורנו גרשון מאור הגולה שכתב שם דאיכא דגרסי כולל בכאף והכל עולה לטעם אחד. ובירוש' קאמר דאותה שאמרה לזיבתי אמר להם זאב בא ליטול את בנה. וכתבו תוס' ז"ל במרובה ובפ' ר' ישמעאל על הא דגרסי' התם דבימי הורקנוס ואריסתובלוס היה מעשה של גגות צריפין ובשתי הלחם מבקעת עין סוכר וקשיא להו ז"ל תימה גדול הוא דחיה מרדכי כ"כ דבית חשמונאי לא היו כי אם ר"פ שנה קודם החרבן כדאמרי' בפ"ק דע"ז ונראה לר"י דכל אותם שהיו בקיאין ברמזים ובלשונות היו נקראין בשם מרדכי לפי שהוא היה ראש וחכם להם ע"כ ובזה ניחא למ"ד בירוש' דמתני' רשעים קא מני דאפשר שאותו מרדכי שהיה בזמן הורקנוס היה רשע:

בן אחיה על חולי מיעים. שהיה במקדש מי שהיה משתלשל ויש מי שהיה נסתם והן היו בקיאין איזה משקה טוב לשלשל מעט הסתום ואיזה טוב לסתום ולרפאות המשולשל:

נחוניא חופר שיחין. תני שהיה חופר בורות שיחין ומערות והיה יודע איזה סלע נקב המקור שם ואיזה סלע מימיו מרובין אבל מקורו פתוח למקום אחר ומחמת רוב המים נתפשטו ע"כ ובזמן בצורת הוא יבש והוא היה יודע עד היכן צריך לחפור עד שימצאו המקור:

גביני כרוז. ירושלמי אגריפס המלך שמע קולו ברחוק שמנה פרסאות ונתן לו מתנות הרבה אבל בבבלי ספ"ק דיומא תניא דשלש פרסאות לבד שמע קולו:

בן ביבאי על הפקיע. ביומא פ' בראשונה (יומא דף כ"ג) מפ' רב פפא מטרקא דטייעי פי' רש"י ז"ל רצועות ישמעאל העשויה שוט לסוסים דפסיק רישיה לרצועות ולכך קרויה פקיע כו' וכתב ה"ר שלמה שיריליו ז"ל ונראה לפ' שהוא מקל וראשו עב ומופסק ראשו לחתיכות וקורין למקל שראשו עב בלשון פרס מטרקא וא"כ היינו דתנן במדות פ"ק חובטו במקלו ורשות היה לו לשרוף את כסותו ע"כ ובירוש' מפ' שהיה מזווג הפתילות והיה יודע אימתי צריך להקפותם ולהעבותם ואימתי צריך לעשותם דקים ובשביל שתהא שוה ההטבה בין בלילי ימות החמה בין בלילי טבת הארוכים שלא יחסר ולא יותיר היה מזווג הפתילות. וכן ג"כ מפ' לה בירוש' דיומא פ' בראשונה:

בפי' ר"ע ז"ל כדאמרן במסכת תמיד מי שהיו מוצאין אותו וכו' אמר המלקט בפ"ק דמדות היא שנויה אלא דמייתי לה בגמ' דתמיד פ"ק:

בן ארזא על הצלצל. וכן תנן בפ' בתרא דתמיד הניף הסגן בסודרין והקיש בן ארזא בצלצל. ולאו דוקא שהיה ממונה על הצלצל אלא על כל כלי שיר:

הוגדס בן לוי על השיר. שבפה וגירסת הערוך הגדוס [עי' מ"ש בערוך השלם ערך הגדום דף קע"ח.] ירושלמי אמרו עליו על הוגדס בן לוי שהיה מנעים קולו בזמר וכשהוא נועץ גודלו בתוך פיו היה מוציא כמה מיני זמר והיו כל אחיו הלוים נזקרין בבת ראש פי' נרתעין מכח הרמת הקול וביומא גרסי' וכשהיא נועץ אצבעו בין הנימין וכו':

אלעזר על הפרוכות. על תיקון כל הפרוכות דשלש עשרה פרוכות היו שם. ובמכלול עלה נ"ב וגם בשרש פרך כתב ורז"ל אמרו קבוץ פרכת ותלה בחופת בנו פרכיות שחורות ע"כ:

פנחס המלביש. ערוך ירושלמי שהיה מלביש בגדי כהונה פי' לכהן גדול. אבל שם ספ"ז דהלכות כלי המקדש כתוב שהיה ממונה על מעשה בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטין ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל. ע"כ ולשכה היתה לו במקדש כדתנן בפ"ק דמסכת מדות סי' ד':

משנה ב

אין פוחתין משלשה גזברין. פ"ד דהלכות כלי המקדש סי' י"ז י"ח. כתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א משבעה אמרכלין ומשלשה גזברין. ובתמיד פ"ק מייתי ברייתא בפלוגתא והתם גרסי' אין פוחתין מי"ג גזברין ובריייתא היא בספרי אבל בתוספתא דשקלים תניא כי הכא ג' גזברים מה היו עושין פודין את הערכין וכו' ותירץ הראב"ד ז"ל נראה לפ' שאותן ג' גזברים דתנן הכא ובתוספתא היינו אותן שהיו מיוחדין לכך להעמיד ערכין וחרמין וקדשי בדק הבית ולפדותן כדי שלא יהא נפסד ההקדש דשלשה חשיבו בכל דוכתא בין לענין דין בין לענין כל דבר וצריכין להיות כמו ב"ד לעשות שומא וידעו בפדיית ערכין וחרמין והקדשות ומעשר שני וכל מלאכת הקדש מיהו כל הגזברים היו שלשה עשר אלא שאותם שלשה היו ממונים גם על אותם ענינים שאמרנו ועשרה מהן לא היו ממונין לא על ערכין ולא על חרמין ודכוותייהו אלא על שאר עניינים של לשכות היו ממונים ובשביל כך לא תנינן הכא אלא החשובין והנהו ילפי' מקרא דכתי' בדברי הימים גבי חזקיה ויחיאל ועוזיהו ונחת הן גזברים. ועשאל וירימות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו פקידין הן אמרכלין: מיד כנניהו ושמעי' אחיו שני קתילוקין. במפקד יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד בית האלהי' זה המלך וכהן גדול. והנהו דתמיד היינו כל הגזברים

וכולן היו שלשה עשר ונראה שהיו הגזברים נחלקים על האמרכלין כגון י"ב גזברים תחת שש אמרכלין דהיינו שני גזברין לאמרכל אחד וגזבר אחד שנשאר תחת אמרכל שביעי ויכול להיות שהיה אותו הגזבר ממונה על כל כך דברים שהיה אותו אמרכל די לו להיות עסוק בזה הגזבר לבדו והאחרים היה כל אחד יכול לשמור ולהתעסק במלאכת שני גזברין והא דבמתני' דשקלים לא איירי בי"ג גזברים אלא בשלשה לאו משום דמתני' פליגא אברייתא דתמיד דתני י"ג אלא דהכא לא איירי אלא בשלשה מהם שהיו גם על ערכין וחרמין ממונין אבל בין כולן היו שלשה עשר ובשביל כך שבעה אמרכלין היו ממונין דשיערו חכמים דשבעה אמרכלין היה די לי"ג גזברין ע"כ:

בפי' רעז"ל צ"ל ועוד מעלה אחרת למעלה מן האמרכלין וכו'. גם במשנה צ"ל ואלעזר שעל הפרוכות שאותם קבלו הצבור עליהן:

משנה ג

ארבעה חותמות וכו'. השתא מפ' יוחנן על החותמות:

וארמית כתוב עליהם עָגָל דכד גדיא חוטא דל וחוטא עשיר. כך צ"ל אכן במשנת ה"ר יהוסף ז"ל לא מצאתי מלת גַּדְיָא בתרגום רק גְּי בלא אלף: בפי' רעז"ל צ"ל ואם לא היה למצורע אלא חותם אחד היו נותנין למצורע עני עשרה לוגין ות"ק וכו' או צ"ל שלש עשרונות ת"ק וכו':

גדי משמע וכו'. ברישא תני דכר בתר עגל דשניהם גדולים וקמפ' גדי בתר עגל דשניהם שוין לשמש לגדולים ולקטנים:

זכר משמש. ה"ר יהוסף ז"ל הגיה איל משמש: גם הגיה בכולה מתני' במקום עם נסכי לנסכי בשם ס"א. ובירוש' יליף דשעיר בין גדול בין קטון שוה לכבש בן שנתו מקרא דכתיב ככה יעשה לשור וגו' וכתיב בסיפיה או בעזים הקיש הכתוב גדול שבעזים לקטון שבתיישים מה זה בשלשה לוגין אף זה בשלשה לוגין וכו' קרא יתירה הוא לדרשא דדריש ליה בירוש' עלה דמתני':

חוטא משמש לנסכי שלש בהמות הכא סתם לן כרבנן: ואיתא למתני' במנחות פ' שתי מדות (מנחות דף צ"ב) ופי' שם רש"י שבכתיבת יד גדי משמש וכו' שמי שהיה מביא צאן בין גדול בין קטון בין זכר בין נקבה ולא היה לו סלת ויין לנסכים היה נותן מעות לגזבר ונותן לו גזבר חותם שכתוב עליו גדי ומראהו לממונה על הסלתות ונותן לו נסכים ע"כ:

משנה ד

מי שהוא מבקש נסכים נ"א בספר כ"י כל מי שמבקש נסכים וביד פ"ז דהלכות כלו המקדש:

ואם פָּחֲתוּ כך מצאתי מנוקדת הפ"א בפת"ח: וכתב ה"ר יהוסף שמצא בכל הספרים ואם פחתו ישלם יוחנן מביתו שיד הקדש לעליונה עד כאן:

משנה ה

מי שאבד חותמו וכו' ואם לאו לא היו נותנין לו גרסינן בספר כתיבת יד מצאתי הגרסא כל מי שאבד חותמו ממתינין לו עד הערב אם נמצא לו חותמו נותן לו ואם לאו לא היה נותן לו ושם היום היה כתוב עליהם מפני הרמאים: ובירוש' מפ' דכתבו נמי שם המשמר ושם השבת ושם החדש דאולי יוציאוהו לשנה הבאה באותו יום עצמו ויקח נסכים מאחיה וכיון שכתוב בחותם כל אלו אע"פ שירצה לזווג ולכוון לא יוכל: וביד פ"ז דהלכות כלי המקדש:

משנה ו

שתי לשכות וכו' ביד פ' שני דהלכות ערכין סי' י"ב ובפ' עשירי דהלכות מתנות עניים סי' ח':

מתפרנסין מתוכה בחשאי משום דכתיב מתן בסתר יכפה אף:

לשכת הכלים עיין במ"ש בפ"ג דתמיד סוף סימן ה':

והשאר נמכרין ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית מפ' בירוש' לשכת בדק הבית דאי לא צריך לב"ה למזבח הוה אזיל:

פרק ו

משנה א

שלשה עשר שופרות. לקמן בסוף פירקין מפ' להו ומשום דתרי מינייהו תקלין חדתין ותקלין עתיקין תני להו לכולהו אי נמי משום דתני בפירקין דלעיל ממונה על הקנין מפ' ליה הכא ומשום י"ג תני מאי דמי דהכי אורחיה דתנא בכל דוכתא הר"ש שירילו ז"ל:

של בית ר"ג ושל בית ר' חנניה סגן הכהנים היו משתחוין י"ד גרסינן:

משנה ב

מעשה בכהן אחד וכו'. יומא פרק הוציאו לו (יומא דף נ"ד) ופי' שם רש"י ז"ל מתעסק בטיול ושחוק כמו המתעסק בחלבים ובעריות. ולשון הגמ' כדפי' ר"ע ז"ל:

לא הספיק וכו'. ירוש' תני משום ר' אושעיא הקיש עליה בקורנס בעשיית מלאכתו או ליישבה לחברותיה ויצאת האור ושרפתו:

ביחוד. בבירור כן פי' רש"י ז"ל האי ביחוד בפ' כל שעה (פסחים דף ל"ז) ובפ' יום טוב שחל דף כ"ב. וחברו בברייתא דבספ"ג גבי שיער בכור ביחוד אמרו חכמים יניחנו בחלון שמא יש תקוה:

משנה ג

והיכן היו השתחויות הללו ארבע בצפון וד' בדרום וכו'. כצ"ל. ותנא נקיט ואזיל מפ' במאי דסליק מיניה:

שערים דרומיים הסמוכין למערב כו':

שבו היו מכניסין צלוחית של מים כו'.

בו המים המפכין עתידין להיות יוצאין כו'

לעומתן בצפון הסמוכין למערב: **שער יכניה**: **שער הקרבן**: **שער הנשים**: **שער השיר** כו':

שבמזרח שער ניקנור וכו'. כך צ"ל. וס"א יכניה וגלותו. מלתא דר"א בן יעקב איתא ביום הכפורים דף ע"ח:

בפי' ר"ע ז"ל שער העליון הר הבית. אמר המלקט מצאתי כתוב עליו הבית ר"ל המקדש. שער הדלק פי' ר"ע ז"ל הוא שער של לשכת העץ ובסוף מדות פירש דלשכת העץ היא לשכת פלהדרין ושם בפ' שני סי' ה' תנן מזרחית צפונית היא היתה לשכת העצים ששם הכהנים בעלי מומין מתלעין את העצים וכמו שפירש ר"ע ז"ל בריש פירקין. אבל רש"י ז"ל בפ"ק דיומא כתב שער הדלק שער הקרבן לא ידעתי למה נקרא שמם כך:

שער הבכורות. בכורות וכל דדמי להו דהיינו כל קדשים קלים שאין טעונין צפון:

שער המים. תוס' פ' לולב וערבה (סוכה דף מ"ח) דבפ' בתרא דכתובות דף ק"ו:

שער ניקנור. כתב ה"ר שלמה שירילייו ז"ל דאיתא בירוש' דיומא למה נקרא שמו שער ניקנור שפעם אחת עלה ניקנור סרדיוט ממלכי יונים וחנה כנגד שער ניקנור והיה מגיף ידו על בית המקדש ואמר אימתי תפול העיר הזאת והבית הזה בידי ואהרסנה וכשגברה יד בית חשמונאי ונצחים תפשוהו וקצצו ידיו ורגליו ותלאוהו לפני השער וקראו שמו שער ניקנור ע"כ. ובבבלי ס"פ שני דתעניות מייתי ליה להאי עובדא בשנוי לשון קצת שאינו מזכיר שם שער ניקנור. וגם בירוש' דפ' שני דתעניות ודפ"ק דמגלה דף ע':

ושני פשפשין היו לו. והם ממנין שלשה עשר שערים ופירש הרא"ש ז"ל ואע"ג שגם לשער בית המוקד היה לו פשפש אותו היה קטן וסמוך לשער הגדול ולכך לא היה במנין השערים אבל אלו היו קצת נדולים ומופלגין קצת מן השער הגדול. ועיין בתוס' פ' שני דייני דף ק"ו:

ושנים במערב. שער לשון זכר הוא השער הזה יהיה סגור:

לא היה להם שם. כתב הרב רבינו שמעיה ז"ל בשם רש"י ז"ל לא ידעתי על מה הם משמשים והראב"ד ז"ל כתב שני שערים קטנים היו לו לפי שהיו לו שתי לשכות אצל שער ניקנור כדתנן במסכת מדות. ושל מערב לא היה להם שם לפי שלא היתה שם כניסה ויציאה כ"כ ע"כ:

משנה ד

שלשה עשר שלחנות וכו'. ביד פ"ש דהל' בית הבחירה סי' ט"ו ותוס' שתי הלחם דף צ"ז:

שעליהם מדיחין את הקרביים. אבל אם היה של כסף היה מסריח וא"ת והא אמרי' בפ' שואל אדם דנותנין בשבת על כרסו של מת כלי מיקר וכלי מתכות אלמא דמקררי ולא מחממי וי"ל כדאמרי' בפ' לא יחפור גבי חול דחמימי מחמם וקרירי קרירי ה"נ גבי מת שהוא כבר קר אותו הוא מקרר אבל קרביים שהן חמין כבמוציאין אותם מהבהמה הוא מחממם ושמא היה מתאחר הדבר מלהעלותן מחמת שהם היו עסוקין בהרבה בהמות ולא היו מדיחין אותם מהרה עד שיהא הכסף או הזהב כמרתיח מחמת חום הקרביים והיו באין הקרביים לידי סרחון הראב"ד ז"ל בפירושו למסכת תמיד ועיין במה שכתבתי בענין חול בשבת בפ' במה טומנין:

ושנים במערבו של כבש אחד של שיש וא' של כסף של שיש נותנין עליו את האברין ועל של כסף נותנין עליו את כלי שרת. כך מצאתי הגרסא בספר כתיבת יד ופי' הר"ש שיריליו ז"ל של שיש נותנין עליו את האברין להקטירם ע"ג המזבח וקשה דתנן במסכת תמיד פ' לא היו כופתין דהיו מוליכין הנתחים של עולה ומניחין אותן בחצי הכבש ולמטה ותירץ הרא"ש ז"ל דהכא מיירי בעולת יחיד דפעמים שכהן אחד מקריב עולה לבדו ומניח האברין על השלחן עד שמעלן זה אחר זה אבל תמידין ומוספין הכהנים הזוכין באברין מקבלין אותן מיד המנתח ומוליכין אותן לכבש ומניחין אותן מחצי כבש ולמטה והראב"ד ז"ל כתב דטעמא משום דזימנין דהוו נפישי קרבנות ולא היה הכהן המקטיר אברי עולת נדבה מספיק להקטיר לאלתר עד שימתין שיתעכלו קצת מהן על המערכה ואז היה מקבל מן המושיטין לו האברין ומניחן על השלחן שאצל המזבח והכבש ולפיכך היה עומד במערבו של כבש כדי שלא יצטרך להפך אחוריו כלפי המקדש כשהיה מקבל מן המושיטין ע"כ:

ועל של כסף נותנין עליו כלי שרת. כדאמרי' במסכת תמיד נכנסו ללשכת הכלים עכ"ל ז"ל:

ושנים באולם. תוס' פ' לולב וערבה (סוכה דף מ"ח) ובריש פ' שתי הלחם. והכי גרסי' ושנים באולם מבפנים אצל פתח הבית וכן הוא בספר כתיבת יד וכן הוגה במשנתו

של החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל. ופי' הר"ש שירילו ז"ל אצל פתח הבית אצל פתח ההיכל ע"כ. והכי תנן לה נמי בפ' שתי הלחם (מנחות דף צ"ט) גם בגמרת תמיד פ' לא היו כופתין והתם גרסי' דבאולם הוה חד של כסף וחד של זהב ומצאתי כתוב כתיבת יד החכם השלם הרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל ומשמע שהם דברי הראב"ד ז"ל וכך כתוב שם ובתוספי צרפת כתוב כעין קושיא דהכא קתני דבאולם היה אחד של כסף וא' של זהב ובפ' שתי הלחם במנחות גרסי' דאחד היה של שיש ואחד של זהב אמת שבדקתי בשני סדרי המשנה ומצאתי כך אבל בספר שהועתק מספר ישן כתוב לשם כמו בכאן ונראין הדברים שכך הוא שהרי אדקא פריך הכא על שלחן של קרביים ונעביד דכספא ודהבא אמאי לא פריך אשלחן לחם הפנים והתם לא שייך האי טעמא מפני שהוא מרתיח כמו הכא גבי קרביים ולפי סדרי המשנה דגרסי' אחד של שיש יש לפ' דרגליו שהיה מונח עליהן היו שיש דארגלים לא קפדינן אבל שלחן עצמו היה של כסף. ע"כ והתם בפ' שתי הלחם קודם המשנה אשר שם איתא ברייתא דתניא שלשה שלחנות שהיו במקדש שנים שהיו באולם מבפנים על פתח הבית א' של כסף וא' של זהב על של כסף נותנין לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו שמעלין בקדש ולא מורידין ואחד של זהב מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד ופי' שם רש"י ז"ל והאי דקרי ליה הכא בברייתא כסף ובמתני' שיש משום דשיש לבן ככסף ע"כ. ושם בפ' לא היו כורתין מצאתי מוגה ושנים במערב אחד וכו' ועבר הקולמוס על מלת הכבש: אח"כ מצאתי בפי' ה"ר שלמה שיריליו ז"ל דבירוש' דפירקין משמע דאכולה מתני' פריך בין אקרביים בין אלחם הפנים הלכך על כרחין כי פריך התם בתמיד נמי אכולה מתני' נמי פריך וכי משני מפני שהוא מרתיח אלחם נמי קאי ואע"ג דסדורו מבפנים היה בזהב ולא חיישי' להתעפש שאני התם דגזרת הכתוב הוא דשלחן הפנים דזהב להוי ועוד דשם במקום מצותו מגין עליו הנס שלא יתקרר כלל אבל אצל פתח ההיכל לא הוי במקום מצותו וחיישי' דלמא מתקרר ויפעל בו החום נכרי וכן פי' רשב"ם ז"ל שם מפני שהוא מרתיח את הלחם ומחממו וממהר להתעפש ע"כ והוא הולך על דרך פירושנו עכ"ל ז"ל. ובירוש' מפ' דאיכא נמי בהיכל עשר שלחנות שעשה שלמה והכא לא מני להו משום דלא חשיב אלא אותם שמשתמשין בהן ובאותם של שלמה לא היו מסדרין אבל ר' יוסי ב"ר יהודה פליג התם דעל כולן היה מסדר וטעמייהו מפ' התם מקראי ואיתה נמי בגמ' דילן בפ' שתי הלחם ופי' שם רש"י ז"ל דמ"ד על כולם היינו פעמים על זו ופעמים על זו ע"כ:

על של כסף נותנין לחם הפנים בכניסתו. כשהיו אופי' אותו מע"ש היו נותנין אותו על אותו שלחן עד למחר עד שיסדרו אותו על השלחן בהיכל ולמ"ד אפייתו דוחה שבת אחר האפייה מסדרין אותו על אותו שלחן עד שיגיע זמן סדורו הרא"ש ז"ל:

שמעלין בקדש ולא מורידין. נפקא לן מקרא דכתיב ויקם משה את המשכן בצלאל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו ולא מורידין דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו וגו' כיון שהוקדשו הוקדשו וכן מצאתי ג"כ בתשובת רבינו האיי גאון ז"ל (הגהה והובא ברש"י ז"ל בר"פ בני העיר): וכן הוא בפ' שתי הלחם אלא ששם פי' רש"י ז"ל דמדרישיה וסיפיה דקרא בלשון הקמה ברישיה ויקם משה את המשכן בסיפיה ויקם את עמודיו דאפי' בצחות הלשון לא הוריד ש"מ אין מורידין א"נ דלא סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת האדנים והעמודים ש"מ אין מורידין לפיכך לא נתעסקו בו אחרים. ל"א מעיקרא ויקם משה את המשכן דהיינו יריעות שבתחלה פירש היריעות ולא הורידן בהקמת העמודים והאדנים אלא אחז היריעות בידו אחת עד שהקים כולם ע"כ:

משנה ה

שלשה עשר שופרות. יומא פ' הוציאו לו (יומא דף נ"ה) ותמורה פ' ולד חטאת דף כ"ג וביד פ' שני דהלכות שקלים סי' ב' ג'. וכתב הר"ש שיריליו ז"ל דבירוש' בפירקין דלקמן מפ' שבעגולה היו עומדין:

לכפורת. כתוב בסמ"ג עשין סימן מ"ה אומר הרב רבינו יצחק בר אשר שפירוש לכפורת כלומר לבית קדש הקדשים לעשות שם צפוי רקועי פחים וכן משמע בירוש' ע"כ. ונראה קצת שהרב רבינו שלמה שיריליו ז"ל היה גורס בסיפא דמתני' זהב לא יפחות מדינר זהב לכפורת וז"ל זהב לא יפחות מדינר זהב לכפורת מפ' מאי דתני ברישא זהב לכפורת ופירוש לכפורת בתוספתא מפ' ליה הכי האומר הרי עלי זהב מביא דמי דינר זהב ונותן בשופר וכהנים לוקחין בהן זהב ועושין אותו רקועי זהב צפוי לבית קדש הקדשים וקרי לבית קדש הקדשים כפרת שהוא מקום בית הכפרת שהארון שבו הכפורת היה נתון שם ע"כ. וגם הרמב"ם ז"ל נראה מפירושו דגריס כפורת הכ"ף בפתח שפי' גם הוא ז"ל זהב לכפרת וכל מי שהתנדב זהב לעשות בכפרת וקדשי הקדשים מטילין אותו בם ע"כ אכן שם ביד סתום כלשון המשנה. ועיין שם ביומא דף מ"ה בפי' רש"י ז"ל דנראה דגריס בית הכפורות. והרא"ש ור"ע ז"ל נראה דגרסי לְכָפּוֹר:

ששה לנדבה. פ' המנחות והנסכים (מנחות דף ק"ד) ופ' עשרון דף ק"ז:

משנה ו

האומר הרי עלי עצים וכו'. פ' ט"ז דהלכות מעשה הקרבנות סי' י"ג:
זהב לא יפחות מדינר זהב לכפרת. כך נ"ל דגריס הרש"ש ז"ל כמו שכתבתי לעיל בסמוך:
ששה לנדבה. ראיתי בספר כתיבת יד שעבר הקולמס כאן על מלות ששה לנדבה ולפי זה מתני' דששה לנדבה דמייתי לה בס"פ המנחות והנסכים (מנחות דף ק"ד) ובפ' הרי עלי עשרון (מנחות דף ק"ז) מתני' דלעיל היא והתם וגם בירוש' מפ' כמה טעמי כנגד מי הני ששה וחד טעמא דאמר חזקיה הוא שהן כנגד ששה בתי אבות הכהנים של ששת ימי השבוע שתקנו להם חכמים שיהא להם שלום זה על זה פי' שעורות של בהמות הניקחות מן השופרות היו לכהנים שמקריבין העולות וכל זמן שאין המזבח בטל לא היו לוקחין מן השופרות ואם לא היה להם אלא שופר אחד אתו לאנצויי דשמא באותו יום של בית אב ראשון או של בית אב שני יביאו נדרים ונדבות הרבה ולא יטול הבית אב מן השופר כלום ובשאר ימות השבוע של אלו בתי אבות לא מייתי נדרים ונדבות כ"כ ונמצאו אותם בתי אבות מקריבות מן השופר כדי שלא יהא המזבח בטל והוו עורות שלהן ומינצו הנך קמאי בהדי הנך בתראי ואמרי לכם יש עורות מן השופר ואנו אין לנו כלום ואי משום הנך עולות שהביאו הנך יחידים במשמרות משום מזלנו הוא א"נ יש שלמים שהעורות לבעלים הלכך תקינו ששה שלא יטול זה משופרו של זה וכשהמעות באים חולקים אותם לששה חלקים ונותנין אותן לשופרות ע"כ והוא פי' רש"י ז"ל לטעמו של חזקיה. ושבעה טעמים אחרים איכא התם בפ' עשרון אמאי תקינו ששה ע"ש. ומפ' התם דכולהו כחזקיה לא אמרי משום דלאנצויי לא חיישי' ולא הוה צריך לכולהו בתי אבות אלא חד שופר וכל חד וחד בית אב קעביד המותרות שיזדמנו לו דביומו נותנן לשופר ובו ביום מקריבן ואינו משיירן עד לערב כדאמרי' חזקה שאין כהנים מתעצלין עד שיכלו כל מעות שבשופר ע"כ:
נדבה מה היו עושין כו'. ביד שם סי' ג'. ומצאתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל אשם לה' ואשם לכהן ואומר כסף וכו':

פרק ז

משנה א

מעות שנמצאו בין שקלים לנדבה. ביד פ"ג דהלכות שקלים סי' י"ד ט"ו ובפ' ששי דהלכות מעשר שני סי' י"ב. ופי' הר"ש שיריליו ז"ל בין שקלים לנדבה בין שופר שקלים לשופר נדבה דתנינן בפירקין דלעיל. ובירוש' פריך דאמאי לא תני בין שקלים לקנים

דסלקא דעתך דהשופרות בשורה היו עומדין ושופרות נדבה לבסוף הן שנויין בסדרא דמתני' ומשני דבעגול היו עומדין כזה % ובצורה הזאת נדבה סמוך לשקלים:

מחצה על מחצה יפלו לגוזלי עולה. הכא סתם לן תנא כרבנן דס"ל דקנין אחד חטאת ואחד עולה וגוזלי עולה כולם עולות ומש"ה תני במחצה על מחצה עולה דאי כר' יהודה הא קנין נמי כולן עולה נינהו ומאי קמ"ל ומש"ה כיון דמספקא לן בהני מעות אי דקנין אי דעולה פריך בירוש' היכי קרב עולה וליחוש דקנין נינהו ואיכא חטאת ודם חטאת העוף קרב למטה ודם עולת העוף למעלה ואם שינה פסל ומשני א"ר יצחק תנאי ב"ד המספק את הקנים הוא מספק את הפסולות ואת האובדות פי' ואת האובדות כגון פרחו הקנין או כגון שנתערבו או בענין שהולכין המעות לקיץ המזבת ולכפרת האשה ב"ד הממונים על הקנים לוקחין קנים כמו אותן המעות האובדות מן המספק הקנין ומקריבין אחד לחטאת ואותו החטאת לא היה נאכל דשמא לא הויא מבעלת הקן אלא משופר גוזלי עולה וכן פי' הרא"ש ז"ל וקשה דמה חטא העני הצייד ותירץ הרא"ש ז"ל דכיון דמקבל מעות מן הגזבר להספיק קנין כל השגה רמו ב"ד עליה לספק האבוד לפי שמשתכרין בשל הקדש. ועוד פריך בירוש' אמאי לא תנא בין גוזלי עולה לעצים ובין לבונה לזהב ומייתי לה בזה הכלל הולכין אחר קרוב להקל מחצה על מחצה להחמיר דבהאי כללא סגי ליה והשתא נמי ניחא אמאי לא תני בין תקלין חדתין לתקלין עתיקין בתר מאן שדינן לה דכיון דלחומרא אזלינן בתר תקלין תדתין שדינן לה דאזלי לעולות וחטאות מה שא"כ בעתיקי דאזלי לחומת העיר וכן האי דלא תנא בין עתיקין לקנין דודאי בתר קנין שדינן לה דהוו עולות וחטאות ואותו חטאת אינו נאכל כדלעיל וכן ניחא הא דלא תנא בין זהב לנדבה דמחצה על מחצה ודאי בתר חמור שדינן ליה דהיינו נדבה דכולה כליל ועוד דנדבה מרובה ובתר מרובה שדינן לה כדאמרי' בירושלמי גבי תקלין חדתין ונדבה וליכא ספיקא אלא בין שכן לשכן אבל לא בדלוג כיון דכמין תכשיט עגול הנקרא בקולייס עשויין כמו שציירנו ואם היה באמצע שהוא ספק לכולן פשיטא דבתר נדבה שדינן ליה דהוא רוב וכל חד בטיל לגביה כך נ"ל עכ"ל ז"ל:

משנה ב

מעות שנמצאו. פסחים פ"ק דף ז' ומציעא פ' אלו מציאות (בבא מציעא ד' כ"ו) ותוס' פ' דם הנדה (נדה דף נ"ו:)

לפני סוחרי בהמה. פי' בירושלם מקום שמוכרין הבהמות ובירושלם דסיפא מקום שאין נמכרין הבהמות שם והיינו מה שפירש ר"ע ז"ל. וביד ספ"ג דהלכות שקלים ובפ' ששי דהלכות מעשר שני סי' י':

ובהר הבית חולין. הקשו בתוס' והא תנן לא יכנס אדם בהר הבית במעות הצרורין לו בסדינו א"כ מסתמא של הקדש הן ונפלו מן המביאין ללשכה בניסן וי"ל דאין אסור ליכנס אלא במעות צרורין לו בסדינו דנראה שנושא אותן לסחורה וגנאי הוא ובענין זה אפי' של הקדש אסור אבל בכיס שתחת בגדיו אפי' של חולין מותר ליכנס ובירוש' פריך וליחוש שמא נפלו מן הגזבר כשהוציא שקלי הלשכה לקנות קרבנות ומהני חזקה אין כהן מוציא מתרומת הלשכה עד שהוא מחללו על הבהמה. ולשון הרמב"ם ז"ל שם והנמצאות בהר הבית לעולם חולין שחזקתן מתרומת הלשכה שחללום הגזברים על הבהמה ע"כ וכן ג"כ בפירוש המשנה:

ובירושלם בשאר כל ימות השנה חולין ובשעת הרגל הכל מעשר. כך היא הגרסא בירושלמי ובספר כתיבת יד. וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל ופירוש ובשעת הרגל הכל מעשר משום דאזלינן בתר בתרא ולא בתר רוב שתא דאי נפול מקודם כבר נמצאו בשעה שכבדו השוק שהרי בכל יום ויום היו רגילין לכבד שוקי ירושלם והתם בפסחים דף ז' פרכינן ומי אזלינן בתר בתרא והתניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר תיבה שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר שני ונמצאו שם מעות ואין ידוע אם של חולין אם של מעשר אזלינן בתר רובא אם רוב חולין נשתמשו בה חולין אם רוב מעשר מעשר אלמא לא אזלינן בתר בתרא אלא בתר רובא ומשני אמר רב נחמן ב"ר יצחק הב"ע כגון שנשתמשו מעות חולין ומעות מעשר שני ואין ידוע איזה מהן בסוף רב זביד אומר כגון שנשתמשו בה צבורין של חולין ושל מעשר שני ביום א' חולין בזוית זו ומעשר שני בזוית זו רב פפא אמר כגון דאשתכח בגומא דליכא למימר זיל בתר בתרא דקמאי הא שקלינהו משום דיש לחוש שמא בגומא נטמן ולא ראהו:

משנה ג

כשר שנמצא בעזרה וכו'. ביד פי"ט דהלכות פסולי המוקדשין סי' ד' והתם מפ' דנפקא מינה לדעת אם הם עולות או חטאות או שלמים לענין שאם עבר אחד ואכל מהן מביא על כל א' כפרתו כפי חזקה זו ע"כ. וכתב שם הראב"ד ז"ל בהשגה דנפקא מינה לענין מעילה ע"כ. ופי' מהר"ר יוסף קארו ז"ל דהיינו לומר שאם הוא חטאת או שלמים אינו חייב עליהם קרבן מעילה שהרי הן מותרין לזרים ואם הוא עולה חייב קרבן מעילה ע"כ. אמנם כאן פירש הרמב"ם ז"ל נמצא שבדברינו תועלת כי אם הבשר חטאת או עולה או שלמים ועבר אדם ואכלו אם אכל ישראל מה שנמצא בירושלם אינו חייב כלום לפי שהוא שלמים ואם אכל כהן חתיכות הנמצאות אינו חייב כלום לפי שהוא חטאת ע"כ ולאו דוקא קתני חטאת אלא ר"ל חטאת או אשם וכמו שפי' ר"ע ז"ל:

תעובר צורתו. הגיה ה"ר יהוסף ז"ל תעבור:
נמצא בגבולים וכו'. פי' הרמב"ם ז"ל וזה בעיר שכולה ישראל אבל כשיש בעיר גוי אסור לאכלו כי העיקר אצלנו בשר שנתעלם מן העין אסור ע"כ משמע מתוך לשונן אפי' גוי אחד ואיתה בחולין פ' גיד הנשה (חולין דף צ"ה:)

משנה ד

בהמה שנמצאת מירושלם ועד מגדל עדר וכו'. בקדושין פ' האיש מקדש (קידושין דף נ"ה) ותוס' ר"פ יום הכפורים ובפ' כל הגט דף כ"ח ודפ' התערובות דף ע"ה ודף ע"ז ודפ"ק דחולין דף כ"ג ובס"פ מעשר בהמה ודפ' כל המנחות באות מצה דף ס"ב ובירושלמי ס"פ האיש מקדש וביד פ' ששי דהלכות פסולי המוקדשין סי' י"ח. והתם בקדושין מוקמינן לה כר"מ דס"ל הקדש מתחלל במזיד דתנן ובהקדש במזיד קדש ויכול זה להוציאן לחולין ובמזיד מיתפסי הדמים בקדושת הבהמה ועל ידי תנאי יביא שני דמים אחד לעולה ואחד לשלמים ויאמר אם עולה הוא הרי היא מתחללת על אלו והשני יהא שלמי נדבה ואם שלמים היא הרי היא מחוללת על של שלמים והללו לנדבת עולה אבל ר' יוחנן ס"ל התם דאין מותר לחללה תמימה אלא ממתין עד שתומם וכתבו תוס' ז"ל בפ' התערובות דכיון דמשמע מהאי סוגיא דאי אשתכח בן שתי שנים דאיכא לספוקי באשם לית ליה תקנתא צריך לומר דפליגא אדר' אליעזר דאמר בפ' בתרא דכריתות מתנדב אדם אשם תלוי דאי מתנדבין לייתי בהמה וליתני באשם תלוי ע"כ:
הראויין לפסח פסח. מותר פסח ונאכל ליום ולילה כדאמרי' בפ' מצרפין הר"ש שיריליו ז"ל וצ"ע מנין לו לפרש כן:

משנה ה

בראשונה וכו'. תוס' פ' התערובות דף ע"ה:
את מוצאיה. אית דגרסי את מוצאה:
התקינו וכו'. ?ע"ש סי' ו' וביד פ"ד דהלכות שקלים סי' ג' ד' ובפ' ששי דהלכות פסולי המוקדשין סי' י"ח:

משנה ו

אר"ש שבעה דברים התקינו ב"ד וזו אחת מהן גוי ששלח עולתו וכן גר שמת וכו'. ונלע"ד דמשום דהוו שתי תקנות נקט האי לישנא הכא בהאי בבא וכיון שרמזו בהאי בבא לא איצטריך ליה למיתני הכי ג"כ גבי פרה ולהאריך לשונו גם שם. ואיתה במנחות פ' התכלת (מנחות דף נ"א) ובפ' אלו מנחות (מנחות דף ע"ג) ותוס' רפ"ק דתמורה. ופי' רש"י ז"ל התם בפ' התכלת וגם בפ' ואלו מנחות בכתיבת יד וזו אחת מהן זה שאמרנו

שהתקינו ב"ד שיהו נסכיה קרבין משלי צבור אחד מן התקנות והשתא מני לאידך ששה וכן כתב הראב"ד ז"ל ואלו הן ז' תקנות המוצא בהמה שיהא מביא נסכיה א'. וגוי ששלח עולתו ב'. וכן גר שמת ג'. כהן גדול שמת ד'. על המלח ועל אעצים ה'. ועל הפרה ו'. ועל הקנין ז'. ואף ר' יוסי מודה לז' תקנות אלא לת"ק משל צבור ולר' יוסי על המספק ע"כ:

וגוי ששלח. גרסי' כלומר וכן גוי:

אם שלח עמה נסכיה. דמי נסכים דילה דלא קרבי אלא מיוחנן ואחיה שעושין אותן על טהרת הקדש כדאיתא פי"ג שופרות דאילו שלחינהו גוי טמאים דגוי לא מהימן אטומאה וטהרה:

גר שמת. להכי נקט גר משום דאין לו יורשין דאי הוי ישראל הוו מקרבי יורשין נסכיו:

יש לו נסכים קרבין משלו. אם יש נסכים שלא זכו בהן עדיין שום אדם ובאו ליד ב"ד מוציאין אותן לנסכים כנ"ל והתוס' פירשו במנחות כנון שהפריש הדמים בחייו ואקדשינהו:

ותנאי ב"ד הוא על כ"ג שמת ולא מינו כהן אחר תחתיו שתהא מנחתו וכו'. פי' כ"ג שמת והקריב חצי העשרון בשחרית ולא הקריב החצי השני בערבית ולא מינו באותו היום שמת דאילו מינו הא תנן בפ' התכלת דהכהן האחר מביא לאותו היום עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה ומחצה אבד נמצאו שני חציין קריבין ושני חצאין אובדין והכא משום דלא מינו קרב משל צבור עכ"ל הר"ש שיריליו ז"ל ומתוך מה שכתבנו תבין מה הוא הלשון שחסר בגירסת המשנה. ובירושלמי לא סוף דבר שמת אלא אפי' נטמא ואפי' נדחה ממום תני ר' יהודה בן פזי דבר דלייא ואפי' נדחה ממום ופי' הר"ש שיריליו ז"ל אפי' נטמא הכהן ולא מצי מקריב ליה משל צבור לר"ש ולר' יהודה משל יורשין ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג דהלכות תמידין ומוספין נראה דמפ' לה במינו אחר תחתיו דמביא עשרון שלם ולי נראה דאמתני' קאי וכמו שפירשתי ע"כ. וביד פ"ג דהלכות מעשה הקרבנות סי' ה' וספ"ג דהלכות תמידין ומוספין. ומה שכתב הרש"ש ז"ל ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה דמפרש לה במינו אחר תחתיו פי' קאי אנטמא הכהן או נולד בו מום דהרמב"ם ז"ל ס"ל דקאי אמתני' דס"פ התכלת כדמשמע מלשונו שם סי' כ' והרש"ש ז"ל ס"ל דקאי אמתני' דהכא:

משנה ז

על המלח וכו'. מנחות פ' הקומץ רבא ד' כ"א והתם מפ' דאי הוה מפרשינן דהאי דקתני דלב ב"ד מתנה דכהנים נאותין במלח היינו למלוח קרבנותיהם אע"ג דישראל נמי מולחין קרבנותיהם משל צבור כדיליף התם מג"ש ברית מלח ברית מלח מלחם הפנים דכתיב

ביה מאת בני ישראל דהיינו צבור כהנים איצטריכא ליה ואליבא דבן בוכרי דאמר לעיל בפ"ק אין הכהנים חייבין בשקלים סד"א כי זכי להו רחמנא לשכה למלוח קרבנם משל הקדש לישראל הוא דזכו להו משום שהם נתנו השקלים בלשכה שמהן נקנה המלח אבל כהנים שאין חייבין לשקול לא. להכי איצטריך תנאי לב ב"ד שיהו הכהנים נאותין ממנו לקרבניתיהם. ואיתא נמי למתני' פ' התכלת (מנחות דף נ"א) וביד פ"ז דהלכות כלי המקדש סי' ט"ו:

ועל העצים פי' של לשכה ששורפין מהן במדורת בית. המוקד דתנן במסכת תמיד פ"ק עלה ונסתפג ונתחמם כנגד המדורה:

ועל הפרה שלא יהיו מועלין באפרה. ירוש' וגם בבבלי במנחות פ' התכלת שהיו מזלזלין באפר הפרה לשים ע"ג מכותיהן שהאפר מרפא גזרו שימעלו בה וכיון שנגדרו כ"כ עד שכל מי שהיה בספק טומאת מת כגון סככות ופרעות לא היה רוצה לקבל הזאה עליו מדאגה שמא הויא טהור ונמצא מתחייב מעילה מדרבנן אוקמוה אדאורייתא שלא ימעלו בה: ומתוך מה שכתבנו תבין שצריך להגיה בפי' ר"ע ז"ל ולכתוב תחת מלת מספר מספק ותמהתי על ספר תוס' י"ט שהגיה מאפר ושמא טעות דפוס היא דהכי איתא נמי התם טעות דפוס אחרת במה שכתב וזה שכתוב בפירוש בחבורותיהן צ"ל בחבורתיהן ע"כ נראה שצריך הגהה להגהה וכך צ"ל וז"ש בפי' הרמב"ם בחברתיהן צ"ל בחבורותיהן והוא הרבוי של חבורה תחת חבורה וביד פ' שני דהלכות מעילה סי' ה' ובפ"ח סי' ו':

פרק ח

משנה א

כל הרוקים וכו' פסחים פ"ק דף י"ט וביד כולה מתני' ע"ס סי' ג' וביד פי"ג דהלכו' שאר אבות הטומאות סי' ה' ו' ז' ח' ופי' הר"ש שיריליו ז"ל איידי דתניא לעיל ספקא דבשר הנמצא בירושלם ובהמה הנמצאת בירושלם תני נמי הכא ספיקא דרוקים הנמצאין וספיקא דכלים ע"כ:

ר' יוסי אומר בספר כתיבת יד מצאתי וחכמי' אומרים בשאר ימות השנה שבאמצע טמאים ופי' הרש"ש ז"ל ובאמצע כל שוק ושוק שבירושלם ואפי' שוק העליון ופליגי רבנן אדר"מ בין לקולא בין לחומרא וכן פי' הרמב"ם ז"ל בפי"ג דהלכות שאר אבות הטומאות ע"כ אבל בפי' הרמב"ם ז"ל וגם שם בכ"מ כתוב ר' יוסי:

מפני שהן מועטין במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הוגה מפני שהמועטין מסתלקין לצדדין וכן הוא בירוש' וגרסא נכונה היא בעיני:

משנה ב

כל הכלים וכו' בפסחים פ"ק דף י"ט ואמרי' דרישא דוקא דדרך ירידה טמאים הא בכל העיר טהורים דלא גזרו על ספק כלים בירושלם והא דתנן בסיפא בדרך עליה טהורין אתי למעוטי גזייתא פי' רש"י ז"ל מבואות קטנים שהיו יורדין דרך אותן מבואות ופעמי' היו עולין והנהו טמאים מספק שהרי מתחלה טמאים היו ספק נפלו בירידה ספק בעליה ומספיקא לא נפקי מטומאה ואוקמינהו אחזקתייהו אבל שאר כלים בעיר ספק נטמאו ספק לא נטמאו לא גזרו עליהם מספק ע"כ: ובירוש' תני אבא שאול היה קורא צפרן מ"ד צפרן שהיא דומה לצפרן מ"ד מריצה שהיא מריצה את האבן לבית הקברות ופי' הר"ש שירליו ז"ל מריצה הוא מטה ברזל ארוך כמו אמה וחצי או שתים וראשו חד כצפרן ועוקרין בו האבנים מן החומות הבצורות והכי איתא בילמדנו בפרשת פקודי מה עשה נטל את הצפרן של ברזל והיה מכניסו תחתיו אמת מתוך שאני מפיל את הבסיס האדריונטי נופל ע"כ. ומ"ד מריצה שהיא מריצה את האבן לבית הקברות פי' שמצדדין בו את האבן מעט מעט להיותה גולל על הקבר:

משנה ג

סכין שנמצאת וכו' פסחים פ' אלו דברים (פסחים דף ע') ומצאתי שהגיה הר"מ ז"ל שנמצאה הצדי בשבא ג"כ והאל"ף קמוצה: וכתב ה"ר יהוסף ז"ל דמיירי בסכין שאין בו סימן כגון שהרבה סכינים נעשים כן דאל"כ היה אסור להשתמש בה ע"כ:

בפי' ר"ע ז"ל ויעשו פסח בטומאה ואז אין מביאין חגיגה. אמר המלקט פי' לא חגיגת י"ד ולא חגיגת ט"ו דשניהם אינם באין בטומאה: עוד בפירושו ז"ל ואף אם לא ימות שמא יהיו הפסחים מרובין ולא יעשו חגינה בי"ד. אמר המלקט ואי משום חגיגת ט"ו עדיין יש שהות להטבילה בי"ד הלכך לא אטבלה מארה בי"ד:

קופיץ רובן אינם לשחיטה אלא לחתוך בהן בשר ולשבר בהן עצמות: קופיס בסמך בכל מקום שהוא מוזכר:

בפי' ר"ע ז"ל לפי שאין הקופיס ראוי אלא לחגיגה. כתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה קשה טובא דאיך שייך לומר שאינו ראוי אלא לחגיגה ולא לשחיטת הפסח הא תנן בסיפא חל י"ד בשבת שוחט בה מיד ואקופיס קאי דאסכין אין צ"ל שהרי אפי' בלא שבת שוחט בה. וכן בחמשה עשר שוחט בה קאי אקופיץ. וא"כ אין שייך לומר שאינו ראוי אלא לחגיגה. על כן נראה דקופיס היינו כלי של שני צדדין שצדו אחת היא כסכין והאחרת היא כקורדום כמו שפירש הוא ז"ל במסכת ביצה וא"כ הקופיץ אע"פ שנמצא בי"ד צריך

להטבילו כי שמא לא נטלוהו לשחיטה ועל כן לא הטבילוהו בי"ג אבל כשחל י"ד להיות בשבת אע"פ שלא נטלוהו בעליו שאבדוהו לשחיטה מ"מ בודאי הטבילוהו עכ"ל ז"ל:
נמצאת קשורה לסכין הרי זו כסכין בירוש' איכא ברייתא דפליגא אמתני' דאדרבא שדינן סכין בתר קופיץ:

משנה ד

פרכת שנטמאת וכו' עד סיף סי' ה' ביד פ"ז דהלכות כלי המקדש והעובדין בו סי' י"ז י"ח וגם פה מצאתי שהגי' הר"מ ז"ל שֶׁנִּטְמְאָה המ"ם בשב"א והאל"ף קמוצה:
שנטמאת בולד הטומאה פי' ע"י משקה דהא אין ולד הטומאה מטמא כלי אלא ע"י משקה גזרה משום משקה זב וזבה כדאיתא במסכת נדה: ומצאתי שכתב החכם הר"ר סולימאן ז"ל ויש לפרש דמיירי בשאר פרוכות שאינם תלויות אלא מונחות שהרי שתים היו עושין בכל שנה ואותם שהם מונחות יש עליהם תורת בגד ומטמאות ולא דמו למטפחות ספרים המצויירות שהם טהורות לפי שאינם משמשי אדם לפי שאלו ברגלים תולין אותם בעזרות בשביל בני אדם הבאים והוו כאילו הם משמשי אדם וקצת ראיה לזה מדקתני ואם היתה חדשה שוטחין אותה וכו' ואם בתלויה עסיקינן ודאי שהיא חדשה שהרי מחדשין אותה בכל שנה ואפי' אם תהיה מד' וחמש שנים עדיין היא חדשה אלא נראה דלא מיירי אלא באותם שכבר הניחום וגנזו אותם עד כאן לשונו ז"ל: ופי' הר"ש שיריליו ז"ל מטבילין אותה בפנים מיירי בנטמאת בפנים ומטבילין אותה בבית הטבילה של פנים דתנן בתמיד וביומא דטבילת בית הפרוה היתה בקדש ע"כ:
ושוטחין אותה בחיל מפני שהיא צריכה הערב שמש כך צ"ל פי' ובחיל מותרין טמאים ליכנס כדתנן בפ"ק דכלים:
ע"ג האיצטבא בהר הבית שעשוי כולו איצטבאות כדאמרי' הר הבית סטיו ע"ג סטיו: וממילא שמעינן מינה דהכא גרסינן גב בבית:
כדי שיראו העם את מלאכתה שהיא נאה פירש הרש"ש ז"ל דשתים היו צריכין כל שנה כדתנן לקמיה ויתנדבו מעות לממונה על הפרכת ע"כ:

משנה ה

רשב"ג אומר משום ר"ש בן הסגן וכו' וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א ל"ג מלת רבי רק שמעון בן הסגן ע"כ: חולין פ' גיד הנשה (חולין דף צ') ובפ' שני דמס' תמיד דף כ"ט:
על שבעים ושנים נירין נארגת ועל כל נירא ונירא עשרים וארבע חוטין כך מצאתי בספר כתיבת יד: אכן ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ועל כל נימה ונימה בה"א ובמ"ם:

עשרים וד' חוטין בירוש' איכא ברייתא דס"ל שלשים ושנים ותו איכא ברייתא אחריתי דס"ל מ"ח וכולהו תלתא תנאי ילפי טעמא מחד קרא:

ומשמנים וכו' ס"א ובשמנים: ופי' הר"ש שירילי"ו ז"ל ע"ב נירין הן כלי האורגין שעולין ויורדין ופותחין השתי ונכנס הערב דרך הפתיחה ליצוש בלעז והיו להם כל כך ליצוש מפני עובי החוטין שכפולין לכ"ד חוטין כדתנן ועוד מפני הכרובים שמציירין בה שני פרצופין ארי ונשר כדאיתא בירוש' ומפני הציורין שוין ונפרדין צריך מנין הליצוש כפי ידיעת האורגין וצא ובדוק ותמצא שכך הוא:

על כל נירא כ"ד חוטין כלומר החוט העובר בכל ניר שזורין בו כ"ד חוטין כדיליף בירוש' ובבבלי פ' בא לו כהן גדול לקרות מקראי:

ארכה מ' אמה ורחבה עשרים אמה כך גובה ההיכל עד התקרא ורחבה עשרים כנגד רוחב ההיכל והיא הפרכת המבדלת בין ההיכל ובין קדש הקדשים תחת אמה טרקסין שהיה בבית ראשון ושתים היו וביניהם אמה:

ושתים היו עושין בבל שנה ושנה שתים היו צריכין כדפרישנא להבדל אמה וצריכין חדשות בכל שנה שמחמת עשן הקטרת היו משחירין:

ושלש מאות כהנים מטבילין אותה מקשו הכא למה היתה מקבלת טומאה והלא וילון אינו מקבל [טומאה] מטמא אלא מפני שהשמש מתחמם בו כדאיתא בפ"ק דביצה וא"כ פרוכת דליכא למימר בה האי טעמא שהרי אסורה בהנאה למה היתה טמאה ותירץ הראב"ד ז"ל דלאו כרכא היא דאע"ג דאסורה בהנאה מ"מ כיון שאם היתה של חול היתה ראויה לשמש להתחמם בה לפיכך אע"פ שהיא אסורה בהנאה מ"מ תורת כלי עליה וראיה לדבר דהא כלים של הקדש אע"ג דאסורין בהנאה מקבלין טומאה מפני שראוין לתשמיש ושם כלי עליהן והכי נמי הכא עכ"ל ז"ל: וז"ל רש"י ז"ל שם פ' גיד הנשה בלשון שני ולי נראה שאף פרכת הדביר כך מדתו רחבה לרחבו של היכל שהוא עשרים וגבהה לגבהו מן העליה ועד הרצפה ע"כ וז"ל הרא"ש ז"ל ארכה מ' אמה כך הוא גובה ההיכל עד התקרא ורחבה עשרים אמה כנגד רוחב ההיכל והיא הפרכת המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים תחת אמה טרקסין בבית ראשון ושתים היו וביניהן אמה: וי"מ שהיתה תלויה בפתחו של אולם דגבוה מ' אמה ורוחב עשרים אמה וראשון ניחא טפי דלפי' שני למה שתים ולפי' ראשון שתים היו ומשחירין מחמת עשן הקטרת והיו עושין חדשות בכל שנה ע"כ: ומובן הוא שצריך להגיה בפי' ר"ע ז"ל כמדת פתח האולם שהיה גבהו ארבעים ורחבו עשרים:

ומשמנים ושתי רבוא פי' בערוך בלשון ראשון פי' שמנים ושנים ככרין ע"כ:

רבוא אית דגרסי ריבות כמו שכתב ר"ע ז"ל וכתב הר"מ דילונזאנו ז"ל דפי" זה לא נהיר דא"כ היל"ל ופ"ב ריבות עושות אותה ואני מצאתי רבואות ע"כ:

ושלש מאות כהנים מטבילין אותה לשון הבאי וזה אחד משלשה מקומות שדברו חכמים לשון הבאי והאחד בר"פ שני דתמיד דתנן התם פעמים שיש עליו שלש מאות כור והאחרת בספ"ג דמס' מדות דתנן התם גבי גפן של זהב מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה וגוזמא ולשון הבאי הוא שאם היתה טעונה כ"כ שצריכה ג' מאות כהנים לפנותה תשבר וכ"כ לא הי' ממתינין: ונלע"ד דבזה יובן הא דמייתי לה במדרש שמות רבה ס"פ ויקהל וקתני בה וכל הכהנים יורדין ומטבילין אותה: ועוד קתני בה התם ועל ע"ב נימין נארגת ולא היה בה קשר ע"כ:

משנה ו

בשר קדשי קדשים שנטמא וכו'. ביד פי"ט דהל' פסולי המוקדשין סי' ו'. ופי' הרש"ש ז"ל הך מתני' מתנייא בת"כ בפ' צו וברישא תנינן התם הכי בקדש באש תשרף לימד על חטאת ששורפין אותה בקדש אין לי אלא זו בלבד מנין פסולי קדשי קדשים ואמורי קדשי' קלים ת"ל כל בקדש באש תשרף מכאן אמרו בשר קדשי קדשים שנטמא וכו' כדאיתא במתני' וה"פ קרא כתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף ומיירי בחטאת חיצונה שנכנס דמה לפנים דנפסלה בפנים. ששורפן אותה בקדש שורפי' אותה בעזרה בבית הדשן שהיה שם כדאיתא בפ' טבול יום דבקדש דקרא קאי אבאש תשרף וכאילו כתיב בקדש באש תשרף: פסולי קדשי קדשים בשר חטאת ואשם ומנחות ועולה שנטמאו או שנשפך דמם או שיצאו חוץ למחיצתן או נטמאו חוץ למחיצתן אע"ג דפסולן לא היה במקום הקדש נשרפין תוך העזרה דהכי תנן באלו עוברין מי שיצא והיה בידו בשר קדש שנפסל בצאתו אם לא עבר צופים חייב לחזור ושורפו לפני הבירה משום דקדשים קלים מחיצתן היא ירושלם וחייב לשרפם תוך מחיצת קדושתן מקרא דכל שפסולו בקדש ישרף בקדש וכן פי' רש"י ז"ל בפ' כל שעה בהך ברייתא ודקדק שם דנקט אימורי קדשים קלים וז"ל דוקא נקט אימורי שהן החלבים הנקטרין שמחיצתן תוך חומת העזרה היא ומש"ה נשרפי' תוך העזרה אבל בשר קדשים קלים שאכילתן בכל העיר אף שריפתן אם נטמאו או נפסלו חוץ לעזרה הוא וה"נ תנן באלו עוברין שורפו לפני הבירה ע"כ וא"כ אי קדשי קדשים הוא שורפן תוך העזרה דשם הוא מחיצתן וסתמא קתני פסולי קדשי קדשים תוך העזרם פ' טבול יום והכי הוא דילפי' כי היכי דחטאת שנפסלה שיצאת חוץ למחיצתה והיא קדש קדשים שורפה תוך מחיצת קדושתה ה"נ כל אלו שיצאו חוץ למחיצתן שורפם במקום הקדש

בתוך מחיצתן והך דרשא מודו בה ב"ש וב"ה וכי פליגי במתני' בגזרה דרבנן פליגי כדמפ' בירו' ור' עקיבא בלחוד הוא דס"ל דמינה ומינה ילפי' דכי פסולה במקום הקדש דוקא הוא דשרפי' במקום הקדש אבל לא כשנפסלו חוץ למחיצתן. ת"ל כל בקדש באש תשרף בקדש מיותר הוא כיון דכתיב אל אהל מועד לכפר אלא ה"ק קרא אכל בקדש ישרף בקדש כלומ' כל פסולי המוקדשין בקדש ישרפו ובקדש דכתיב קאי אכל דכתיב ברישא דקרא ואתשרף דכתי' בסיפא והשתא מפרשי' למתני' באב הטומאה בנבילה או בשרץ בולד הטומאה כגון נגע באוכל ראשון שנגע בנבלה וה"ה לשני או לשלישי או לרביעי דרביעי טמא בקדש כדאיתא פ' השוחט:

הכל ישרף בפנים. דכשנגע באב בפנים הוי פסולו בקדש ושריפתו בקדש וכן נטמא בולד בחוץ שרפינן ליה במקום הקדש ואע"ג דאסור להכניס הך טומאה לעזרה ואפי' דבר שנטמא בטמא שרץ או בטמא נבלה שאני הכא דרחמנא רבייה מקרא דכל בקדש ישרף בקדש וכ"ש כשנגע בולד בפנים וטעמא דב"ש בנגע בולד בחוץ ישרף בפנים מפ' בירושלמי:

חוץ משנטמא באב הטומאה. בחוץ דטומאתו חמורה ולא היה פסולו במקום הקדש שרפי' ליה בחוץ ומדרבנן:

ובה"א הכל ישרף בחוץ. כתב הראב"ד ז"ל בפי' תורת כהנים וז"ל טעמייהו דב"ה דכיון דמן הדין כולם שריפתן בקדש שֶׁדִּינָן דומין לשאר טומאות דרחמנא רביינהו אלא מפני חומר שאר טומאות גזרו עליהם לשרפן בחוץ כיון שזה נטמא בולד הטומאה ובפנים לא גזרו עליו להוציאו בחוץ ע"כ: ועיין שם בת"כ דמשמע דמתני' דלא כר' יהודה אלא כר"מ ואיתיה בילקוט פ' צו רמז תנ"א. אח"כ ראיתי בתורת כהנים גופה ונראה דמתני' ר' יהודה היא דאילו ר"מ קאמר התם דב"ש ס"ל דהכל ישרף בפנים אפי' שנטמא באב הטומאה בחוץ. ויש גורסין במתני' חוץ ממה שנטמא וי"ג חוץ משנטמא כדכתבינן:

משנה ז

ר' אליעזר אומר את שנטמא באב הטומאה בין בפנים בין בחוץ ישרף בחוץ. ר' אליעזר ס"ל דנטמא באב הטומאה אסור להכניסו בפנים דבר תורה הלכך אפי' בפסול הקדש נמי אסור להכניסו בפנים מגזרה דרבנן אבל נטמא בולד הטומאה אפי' בשאר טמאי' מדבריהם הוא דאסור להכניסו לפנים אבל לא מן התורה והכי ס"ל לבר קפרא בירוש' הלכך בפסול הקדש צריך להכניסו לפנים והא דאמרי בת"כ על כבוס בגדים לוקה ומייתי לה בירוש' אפשר דטומאת בגדיו לא חשיב כנטמאו בולד הטומאה דכיון דהוא לבוש בהן

בשעת נגיעה טומאה בחבורין היא והוי כמי שנטמאו בנבלה עצמה דטומאה בחבורין חמירא כדאמרי' בפ' שני דע"ז וכן פי' הראב"ד ז"ל בתורת כהנים בפירושיו:
ר' עקיבא אומר מקום טומאתו שם שריפתו. ר"ע לא מפליג בין ולד הטומאה לאב הטומאה אלא כיון דדרשא דכל שפסולו בקדש שריפתו בקדש מחטאת שנכנס דמה לפנים הוא דילפינן הלכך מה חטאת פיסולה קבלה במקום הקדש ושרפינן לה בקדש לענין טומאה נמי אם נטמא בפנים שריפתו בפנים ואם נטמא בחוץ שריפתו בחוץ דמינה ומינה ילפינן עכ"ל ה"ר שלמה שיריליו ז"ל:

משנה ח

איברי התמיד וכו' סוכה פ' החליל (סוכה דף נ"ד) וכתבו שם תוס' ז"ל אברי התמיד מחצי כבש ולמטה במערב ושל מוספין ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח ושל ר"ח נתנין על כרכוב המזבח ולמעלה והיא שנויה כן בסוף מסכת שקלים ואין גרסת הספרים נכונה ע"כ. ושם נראה דגריס רש"י ז"ל חלבי התמיד אם שמא אותה אינה ברייתא שפי' וז"ל חלבי התמיד ה"ה לכל אבריו דכל אברי עולה קרי חלבי ע"כ. אלא דגריס מזרח גבי אברי התמיד ומערב גבי מוספי' והראב"ד ז"ל ג"כ גריס במערב גבי אברי התמיד כגרסת התוס' וכן גרסי' בס"פ לא היו כופתין וכתב הוא ז"ל ולפי אותם גרסאות דגרסי במזרח מתני' דשלהי פ' לא היו כופתין דקתני הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה במערבו ר"ח בן עקשיא היא דאית ליה האי סברא דניתנין וכדאיתא בתוספתא דשקלים ע"כ ורעז"ל ג"כ נראה דגריס הכא גבי אברי התמיד במערב אכן בסיפא גבי מוספים סתם ולא פירש מאומה משמע דסתמו כפירושו דגריס במזרח דאי בתרוייהו גריס במערב ה"ל לפרש דבריו ועוד דה"ל לתנא למערבינהו אבל בפ' שני דיומא משנה ד' פירש שם גבי אברי התמיד במזרח וכן היא גרסת רש"י ז"ל ביומא פ' שני דף כ"ו ובסוכה שם פ' החליל כמו שכתבתי ועיין עוד ב"ש ספ"ד דמסכת תמיד: מצאתי שפי' הר"ש שיריליו ז"ל ה"ג אברי התמיד ניתנין מחצי כבש ולמערבו וכן כתבו התוס' ז"ל פ' החליל והכי תנן במסכת תמיד פ' לא היו כופתין ונותנין מחצי כבש ולמטה במערבו וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ' ששי דהלכות תמידין ומוספים וה"פ הכבש היה לדרומו של מזבח וארך שיפועו ל"ב אמות ורחבו ס"ז אמה כדתנן במדות ונתון באמצע רוחב המזבח והמזבח ל"ב והכבש י"ו נמצא שמנה אמות לכל צד ונותנין אברי התמיד בכבש מחצי שפועו ולמטה לצד מערבו של מזבח כי היכי דקרינן בהו לפני ה' טפי ומולחין אותן שם והולכין ללשכת הגזית כדתנן פ' לא היו כופתין:

ושל מוספין ניתנין מחצי כבש ולמטה. כנגד אברי התמיד אלא שנותנן לצד מזרח המזבח שפעמים היו מתעכבין בלשכה והיו מתערבין אברי התמיד עם המוסף והיה צריך להיכר שלא יקטירו אברי המוסף קודם עולת התמיד וקיימא לן שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר דכתיב העולה עולה ראשונה ע"כ:

מתחת כרכוב המזבח ולמטה. כך היא בתוספתא נמי וכן נראה דגריס רש"י ז"ל שם בסוכה אכן לפי מה שכתבתי לעיל בשם תוס' ז"ל נראה דצריך להיות על כרכוב המזבח ולמעלה וכן הוא ג"כ ביד בהלכות תמידין ומוספין סי' ב' דפ' ששי וכן כתבו הר"ש שיריליו ז"ל וז"ל ניתנין על כרכוב המזבח ולמעלה מפ' בירוש' דהאי כרכוב לאו היינו דקרא אלא אותו שבין קרן לקרן ואמה של הילוך רגלי הכהנים ולמעלה היו ניתנין והתם וגם בבבלי ס"פ החליל (סוכה דף נ"ה) מפ' טעמא דלידע שהוקבע החדש בזמנו נתנו אותן למעלה משאר אברים להראות שהן חשובין ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו וכן פי' רש"י ז"ל ומסתברא דניתנין לצד מערבו של מזבח לשמאל העולה בכבש דהוו לפני ה' ותנא להך מתני' הכא משום דתנא לעיל גבולין בבשר קדש טמא תנא נמי גבולין בבשר קדש טהור ע"כ וגם הרמב"ם ז"ל אחז בפירושו לכרכוב פי' הירוש':

השקלים וכו' ביד פ"א דהלכות שקלים סי' ח' וריש פ"ב דהלכות בכורים וכתוב בסמ"ג עשין סי' ה' השקלים אינן נוהגין אלא בפני הבית שנאמר ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אהל מועד בזמן שעבודת אהל מועד וכיוצא בו נוהגת ע"כ ורעז"ל לא הביא מקרא רק לבכורים אבל מעשר דגן וכו' ביד פ' ששי דהל' ערכין סי' ט"ז ופ"א דהל' בכורות סי' ה':

ר"ש אומר וכו'. ירוש' תני ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש בין שקלים בין בכורים לא קדשו והתם מפרש טעמא:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת שקלים.